

Van de redactie

Voor u ligt het eerste nummer van het KNR-Bulletin. Het is feitelijk de voortzetting van het-geen voorheen Besturenbulletin werd genoemd. Maar omdat dit blad voortaan ook toegezonden wordt aan redacties van congregatiebladen leek het passend om dit gegeven in een naamswijziging tot uitdrukking te brengen. Dank aan fr. Leo Ruitenbergh voor zijn suggestie voor de nieuwe naam. Zult u voortaan bij de afkorting KB in eerste instantie aan dit blad denken in plaats van aan Koninklijk Besluit?

Dit nummer betekent de start van een experimentele jaargang. De frequentie van verschijnen wordt verhoogd naar vijf maal per jaar. Het KNR-bulletin zal verschijnen in september, december, februari, april en juni. Na het juni-nummer zal u gevraagd worden hoe u dit blad heeft gewaardeerd. Mede op basis van uw reacties kan het Bestuur KNR dan een besluit nemen over de wijze van voortgang.

Met ingang van 1 september jongstleden is de persberichtenservice stopgezet. Sommige berichten die u voorheen als persbericht onder ogen kreeg, zijn nu opgenomen in dit blad. Dat geldt bijvoorbeeld voor de korte signalementen van tijdschriften op het gebied van geestelijk leven.

In dit nummer komt u in diverse bijdragen de aanduidingen missie, urban mission of Pastoraat Oude Wijken tegen. Zowel br Th. Sponselee als de beide stafleden van het CMBR, die in dit nummer aan het woord komen, voelen zich betrokken bij de mensen die de oude wijken in de grote steden bewonen.

De redactie wenst u van harte een vurig najaar en veel leesplezier toe!

Sluitingsdatum kopij voor het volgende nummer: **1 december 2001**

Inhoud BB 2001-III

Van de KNR-bestuurstafel	2
Adhesie voor zr Vladimiroff	3
Bestuurswisselingen	3
Coördinator ZEG	3
Eroos ter ere	4
Jij hoort erbij (In gesprek met br Th. Sponselee)	5
Museum Stapelen	9
Bewogen door God en bewogen om mensen (SBCN 6 september 2001)	9
Nationale Vredesdag Religieuzen	11
Beweging van Barmhartigheid	13
Migrantenweek	13
Huisvesting gezocht	13
Nieuw verschenen boeken	14
Jij bent de God	22
Bezinningsbijeenkomst over armoede	23
Bezinningsdagen over spiritualiteit en de beleving van het geloofleven	23
Recent verschenen tijdschriften	24
Gevraagd: restauratie- of decoratie-opdrachten	26
Mensen met een missie (In gesprek met Tom Boesten en Gerard Moorman)	27

Van de KNR-bestuurstafel

Naar aanleiding van de berichten over seksueel misbruik van zusters in Afrika en andere delen van de wereld heeft het Bestuur KNR in een brief aan de besturen van de internationale konferenties van vrouwelijke en mannelijke hogere oversten zijn standpunt in deze kenbaar gemaakt. De inhoud van deze brief volgt hierbij:

Geachte voorzitters,

De berichten in de media over seksueel misbruik van vrouwelijke religieuzen door priesters, regulier en seculier, in diverse landen hebben in de religieuze instituten in Nederland tot ontzetting en boosheid geleid.

Seksueel misbruik van vrouwen door mannen komt in alle landen en culturen voor, ook in ons land. En ook hier komt het voor dat priesters seksueel misbruik plegen. In Nederland laten bisschoppen en religieuze oversten er dan geen twijfel over bestaan dat zij dit misbruik ten diepste verwerpen en jegens de plegers ervan worden maatregelen genomen en / of worden zij dringend verwezen naar hulpinstanties. Bisschoppen en religieuze oversten hebben gezamenlijk een procedure opgesteld, die aan slachtoffers van seksueel misbruik door priesters en religieuzen een lage drempel biedt om een klacht in te dienen.

Uit de berichten in de media, gebaseerd op niet weersproken rapporten, lijkt het erop dat het misbruik van vrouwelijke religieuzen in een aantal landen een structureel karakter heeft en op grote schaal voorkomt. Bovendien wekken die berichten de suggestie dat de priesters die zich hieraan schuldig maken, niet of nauwelijks bestraft worden, en dat juist de slachtoffers de meest zware consequenties te verduren hebben.

Uit dezelfde berichten komt naar voren dat de rapporten, die ook al enkele jaren ten Vaticane bekend zijn, helaas nog niet tot maatregelen geleid hebben.

Wij verzoeken u daarom dringend al het mogelijke te doen om op te komen voor de slachtoffers en om te bezien welke maatregelen mogelijk zijn om dit seksueel misbruik van vrouwelijke religieuzen te bestrijden en voor de toekomst te voorkomen.

Graag zouden wij ook zien dat u zich direct wendt tot de (aarts-)bisschoppen en Hogere Oversten van mannelijke religieuze instituten in streken waar dit verschijnsel op uitgebreide schaal voorkomt, om hen dringend te vragen de plegers te straffen en om in het algemeen, preventief, duidelijk te maken dat een dergelijk gedrag ten opzichte van vrouwelijke religieuzen (en vanzelfsprekend ook ten opzichte van vrouwen in het algemeen) niet getolereerd wordt. Wij veronderstellen dat de betreffende Congregationes van de Romeinse Curie graag hun medewerking zullen verlenen, en waar nuttig, initiatieven zullen nemen om dit schrijvende onrecht terug te dringen.

Deze medewerking zou ook in moeten houden dat deze Congregationes en mannelijke Hogere Oversten hun invloed zodanig aanwenden dat er in de priesteropleidingen en noviciaten aandacht besteed wordt aan de spirituele ontwikkeling die leidt tot de persoonlijke rijpheid welke noodzakelijk is om celibatair te leven. En dat in die opleidingen aandacht besteed wordt aan het ontwikkelen van respect voor vrouwen en van het besef van hun gelijkwaardigheid ten opzichte van mannen.

Wij vertrouwen erop dat de komende bijeenkomst van de UISG de nodige aandacht besteedt aan deze brief. En wij vertrouwen erop dat de UISG en de USG over dit onderwerp intensief contact onderhouden met de Congregatio voor de Instituten van het Gewijde Leven en de Sociëteiten van Apostolisch Leven.

w.g. zr Rafaël Kops, voorzitter KNR.

c.c. Congregatio voor de Instituten van het Gewijde Leven en de Sociëteiten van
Apostolisch Leven

Adhesie voor zr Vladimiroff

Deze zomer vond in Dublin een conferentie plaats over vrouwen in het ambt (29 juni – 1 juli). Vervolgens verschenen berichten in de media over door het Vaticaan uitgeoefende druk op zr Joan Chittister om deze conferentie niet bij te wonen. Zr Chittister was toch aanwezig en wist zich hierin gesteund door haar overste, zr Vladimiroff. Naar aanleiding hiervan heeft het Bestuur KNR aan priorin zr Vladimiroff laten weten dat men waardering heeft voor de moed die zij heeft betoond door haar eigen verantwoordelijkheid te nemen. Het Bestuur KNR is van mening dat een open en onbevooroordeelde gedachtewisseling van groot belang is, onafhankelijk van de vraag hoe men over de kwestie van vrouwen in het ambt denkt.

Meer informatie: <http://www.natcath.com/NCR-online/archives/index.htm>

Bestuurswisselingen

Nieuw bestuur Missionarissen van Mill Hill

Father Ben Pex, regionaal (herkozen)
Father Joost Beemster, vice-regionaal (herkozen)
Broeder Huub de By, raadslid
Father Cor Rothweiler, raadslid (herkozen)
Father Arie Braak, raadslid

Nieuw bestuur Zusters van de Choorstraat

Op 9 juli 2001 is in het Kapittel voor de duur van twee jaar een nieuw bestuur gekozen:
Zr. Giovanni van Lochem, algemeen overste
Zr. Monique Cillessen
Zr. Reinilda Kriens
Zr. Tine Vink
Zr. Toos Haans

Nieuw bestuur Broeders van Onze Lieve Vrouw van Lourdes

Op 24 augustus 2001 koos het provinciaal kapittel van de Nederlandse provincie van de Broeders een nieuw provinciaal bestuur:
Broeder Anastasius van Wezenbeek, provinciale overste
Broeder Jan van de Steen, plaatsvervanger
Broeder Fernando van Lierop, bestuurslid
Broeder Antoine Ruttenberg, bestuurslid
Broeder Frans de Koning, bestuurslid

Nieuw bestuur Nederlandse Provincie van de Dochters der Wijsheid

Op 28 augustus 2001 is een nieuw bestuur voor de Nederlandse Provincie van de Dochters der Wijsheid geïnstalleerd voor een periode van zes jaar.
Zr. Paula Maria Hermans, provinciale overste
Zr. Theodora Beenakker
Zr. Maria Pacelli Senden
Zr. Hubertina Hamans

Coördinator ZEG

Stichting ZEG (Zingeving en Emancipatie door Gerechtigheid) is sinds juni 2001 haar coördinator in de persoon van Winfried Timmers kwijt. In goed overleg met het bestuur heeft hij ontslag genomen. Het bestuur is thans op zoek naar een opvolger en brengt daartoe het volgende onder uw aandacht:

Juist in een kritieke fase zitten we naar de veldwerkers zonder stuurman, die tegelijk de rechterhand van het bestuur is. Kritiek is de fase waarin we verkeren, omdat we in samenwerking met KNR en PIN van nu af tot 2003 onze zaken goed op een rij moeten zien te krijgen. De kwaliteit en de voortgang van het werk mogen niet afnemen, zodat financiering van de projecten door de – gezamenlijke – religieuzen zal kunnen blijven.

In dit kader missen we node een man of vrouw die er even de schouders onder zet, door met vaardigheid en enthousiasme onze veldwerkers te coachen en het bestuur te ondersteunen.

Wij denken dat u iemand zou kunnen kennen in eigen kring of daarbuiten die twee dagen per week [0,4 fte] kan en wil investeren in deze belangrijke taak voor onze/uw stichting. Wijs ons deze vrouw of man aan. Wij zullen snel proberen te [onder]handelen.

Het salaris van de coördinator wordt berekend volgens de rechtspositieregeling van de KNR, welke geënt is op de CAO Verpleeg- & Verzorgingshuizen. Er is natuurlijk een gerelateerde salarisgarantie.

Wij rekenen er op dat u Stichting ZEG mee kunt helpen toekomst te maken met een suggestie tot personele inzet.

Inlichtingen zijn in te winnen bij de voorzitter, de heer K. Tinga (tel. 026 – 3517370).
Op aanvraag verkrijgbaar bij Bureau KNR (tel. 073 – 69 21 321); Profiel Stichting ZEG en Taakomschrijving coördinator ZEG.

eroos ter ere

Te werken aan het vers
dat in de steigers staat:
dát is waarvoor ik dien,
al was het dag en nacht.
Ik leef pas als het mij,
krachtens de Eroos van
het onvoltooide, weet
te zetten naar zijn hand.

O, de Domtoren als
hij in de steigers stond,
en schemerde er doorheen.
Diep in gedachten liet
hij toe dat hij rondom
met werkvolk was bezet
tot op de transen: mits
aan hèm bleef het gezag.

Uit: Ida Gerhardt.
De zomen van het licht,
Amsterdam 1983.

Jij hoort erbij

In gesprek met br Th. Sponselee

Theo Sponselee (1936) werd bekend door het boek *Sterven of Werven?*, dat bij verschijning voor veel beroering zorgde. Hij volgde de lerarenopleiding, behaalde de lagere akte wiskunde en was (daarna!) een zeer gemotiveerd gymnasiast in avondstudie. In Nijmegen deed hij theologie en godsdienstwetenschappen, met bijzondere aandacht voor psychologie en spiritualiteit. In 1999 werd hij gekozen tot algemeen overste van zijn instituut, de Broeders van St. Louis. Al eerder, in de jaren 1981-1993 had hij gedurende twee termijnen dit ambt bekleed. Naast zijn taken als overste gaat veel van zijn tijd en aandacht uit naar het Pastoraat Oude Wijken, waarin hij diverse bestuurlijke functies vervult. In zijn schaarse vrije uren laat Theo zich graag inspireren door de schone kunsten. T.S. Eliot's *Four Quartets* boeien hem al jaren. Hij is gesteld op het werk van Paul Klee en Marc Chagall. Geliefde componisten: Monteverdi, Mozart en Bach. Hij ziet - selectief - tamelijk veel films.

Ontwikkeling

Theo Sponselee woont inmiddels al weer 24 jaar in zijn geboorteplaats Rotterdam, waar hij zich erg thuisvoelt. Theo: ik ben aanzienlijk te vroeg geboren als oudste in een gezin met zes kinderen. Toen had ik blijkbaar al geen rust meer in de schoot van mijn moeder. Ik moest aan het werk. In de couveuse heb ik ongetwijfeld een nare tijd doorgemaakt. Daardoor word je opgezaald met wantrouwen jegens de werkelijkheid. Toch vind ik dat ik onder een goed gesternte ben geboren. Gelukkig heb ik veel meegekregen en in mijn leven veel zorgzame, liefdevolle mensen ontmoet. Volgens mijn broers en zussen kon ik thuis verschrikkelijk plagen. Zeker tot mijn 25e heb ik het leuk gevonden om in een gordijn te kruipen en dan BOE te roepen. Helaas kan men dat nu niet meer van mij verwachten. Het is opmerkelijk dat ik langzamerhand minder op mijn moeder en meer op mijn vader ben gaan lijken. Anders dan psychologen beweren, vertegenwoordigt mijn moeder de ethische, strenge, steile component en mijn vader de esthetische, speelse, ondeugende kant. Mijn vader had in een fanfare gespeeld; hij was de man van de bloembakken op de veranda. Als we met mijn vader gingen fietsen of wandelen, konden er dingen gebeuren die niet hoorden. Dan kwamen we thuis met ongelooflijke kluiten modder aan schoenen en kousen. Mijn moeder maakte zich zorgen over de indruk die zulk gedrag kon maken, terwijl mijn vader daar niet echt mee zat. Zelfs van zijn Duitse tijd - hij werd gedeporteerd in november 1944 - heeft hij nog iets aardigs gemaakt. In mijn ontwikkeling ben ik van streng naar ondeugend gegaan. Ik ben eerder een estheticus dan een moralist. Daar heb ik me jarenlang schuldig over gevoeld, omdat je je volgens Kierkegaard van een esthetische naar een ethische levenshouding moet ontwikkelen. Dat lukt me nog steeds niet zo, maar langzamerhand denk ik: dat ligt ook aan Kierkegaard. Hoera al weer een complex minder!

Ambiguïteit en zorgvuldigheid

De verkiezing in juli 1999 was niet bepaald door mij gezocht, al heb ik er zelf aan bijgedragen. Soms denk ik: ik had ook boeienkoning kunnen worden. Spannend om je op alle mogelijke manieren te laten ketenen en dan een uitweg te zoeken. Ik kan het besturen soms vervensen, al trekt het me ook en heb ik die spanning nodig. Ik beheers de kneepjes wel en ik ervaar zorgvuldig besturen, waarbij je iedereen recht doet, als een fraai ambacht. De kaarten lagen zo dat het min of meer voor de hand lag dat ik het ambt opnieuw zou aanvaarden. Veel mensen zeggen: je bent (bijna) 65, je hebt legitieme redenen om het kalmer aan te doen, je mag toch ook wel meer aan jezelf toekomen? Natuurlijk weet ik heel goed dat ook voor mij een nieuwe levensfase van verinnerlijking aanbreekt. Enerzijds zet ik dat inzicht onder druk van een heleboel nieuw werk, terwijl ik het anderzijds toch niet vergeet. Dat vind ik eigenlijk nog boeiender dan alleen verinnerlijking. Dat klinkt wat halfslachtig, maar ik hou van de ambiguïteit. Daarin ervaar ik weer die overgang van mijn moeder naar mijn vader, bij wie die onduidelijkheid hoort. Rond mijn

twintigste levensjaar bracht met name de gewetensvolheid van mijn moeder me in de problemen. Een lieve pater Jezuïet - die zijn er dus! - heeft me daarover heen geholpen. Sindsdien vind ik onduidelijkheid in bepaalde omstandigheden buitengewoon aangenaam. Van de weeromstuit heb ik in latere jaren veel gestudeerd op het verschijnsel fascisme, dat elke ambiguïteit uitbant. Overigens moet je in bestuurlijke verhoudingen wel heel helder en zorgvuldig zijn. Dat is met name ook in het Pastoraat Oude Wijken, waarin ik actief ben, erg belangrijk.

Sterven of werven?

Theo: De thematiek die centraal staat in het boek kwam voort uit een zekere boosheid, al was ik me daar aanvankelijk niet van bewust. Ik vond dat men in bepaalde kringen te gemakkelijk sprak over het hernemen van de rekrutering en ik wilde uitleggen waarom dat mijns inziens geen realistische optie was. Terugkijkend op de periode voorafgaand aan de publicatie komt de vraag: hoe kon ik dat doen? Hoe kon ik erkennen dat het (actieve) religieuze leven in zijn bekende verschijningsvormen zijn langste tijd gehad had? Had ik daar dan zelf geen last van? Dan moet ik terug naar het jaar 1984. Ik was toen een jaar of drie algemeen overste en had de dood van het instituut onder ogen gezien, hoewel ik dat nog niet besepte. Ik had veel last van mijn buik - allerlei onverklaarbare pijntjes - en had het gevoel dat ik in het ziekenhuis zou belanden, wanneer ik er niets aan zou doen. Maar wat? Een medebroeder met verlof uit Afrika bracht me op het spoor van wat ik sindsdien 'mijn plekje' noem. In januari 1985 ging ik er heen en daar ondervond ik de heilzame werking van gesprekken en massage. Een therapeut zei: Je hele buik zit vol dood. Ach, is het dat? Als je weet wat er aan de hand is, ben je al bijna genezen. Zonder die ondersteuning had ik het boek misschien helemaal niet kunnen schrijven.

Sterven of werven? is heel concreet; het paste in het toenmalige tijdsgewricht (het boek kwam uit in 1987). Er zijn actuele zaken in verweven, die nu verklarende noten zouden vergen. Daarom ben ik nooit ingegaan op suggesties van een nieuwe, herziene uitgave. Wat de strekking van het boek betreft ben ik niet veranderd. Ik ben er trots op dat ik aan het Nederlands een uitdrukking heb toegevoegd die nog taboe is ook. De publicatie is door menigeen geprezen als een moedige daad, al zag ik dat indertijd nauwelijks zo. Misschien geldt dat voor alle heldendaden: in argeloosheid onderneem je iets, waarvan je je pas achteraf realiseert dat er moed voor nodig was. Het boek is helemaal mezelf: qua stijl, gedachtegang, complexiteit en hevigheid. Ton Smits zei: je boek is narrig, want je geeft de lezer geen rust. Dat had hij goed gezien. In mijn geboortehoroscoop hebben Mars en Venus een prachtige verhouding: een hoek van 60 graden. Dat geldt als ideaal. De narrigheid, inclusief het ondergraven van de eigen positie, komt van Mars. Maar het concrete - die tientallen kleine dingen, namen, voorwerpen, stukjes poëzie: dat is het aandeel van Venus. Ik kan me voorstellen dat mensen dronken werden tijdens het lezen, in verwarring raakten en dachten: wat moet ik ermee? Het is geen geruststellende lectuur, minder geschikt voor op het nachtkastje. Ik had nooit verwacht dat het zoveel consternatie zou veroorzaken. Een jaar na publicatie van *Sterven of werven?* heb ik in het *Tijdschrift voor Geestelijk Leven* de balans opgemaakt. Ik rubriceerde degenen die zich persoonlijk over het boek hadden uitgelaten en kwam daarbij tot een driedeling. Ongeveer 40% liet me eenvoudigweg weten dat *Sterven of werven?* hen had verblijd, bevestigd, bevrijd. Een groep van 45% toonde zich positief tegenover het boek, maar stelde er ook vragen bij. De resterende 15% wees het boek af, wist er geen weg mee en had meestal geen behoefte erover te spreken. Dat laatste heeft me verdriet gedaan. Met name de hoofdstukken 5, 6 en 7, waarin de motivering aan de orde komt, hebben weinig aandacht gekregen. In het algemeen bestuur van de SBCN, dat november 1987 in Oirschot vergaderde, kwamen (bedekt) veel negatieve reacties op mijn boek los. Op de terugweg naar Rotterdam heb ik aan een stuk door zitten mopperen en foeteren, wat heel ongewoon voor me is. Mijn medebroeder Ad Borghols, bij wie ik in de auto zat, liet me gewoon anderhalf uur tekeergaan. Ik was hem daar zeer dankbaar voor. Achteraf heb ik er met vrienden uit de psychotherapeutische hoek over gesproken. Zij reikten me een

troostrijke verklaring aan: die heftige afwijzing door religieuzen van je boek houdt verband met de dood van hun *Grote Moeder*. Je hebt hen onbewust en op een vriendelijke manier diep geraakt. Niet zozeer door de inhoud of de conclusies maar door wat er onder zit. Dat overtuigde me eigenlijk wel.

Geen mysticus

Theo: Of ik wel eens een mystieke ervaring heb gehad hangt af van wat je eronder verstaat; het is een kwestie van definitie. Karlfried Graf von Dürckheim - een voor mij persoonlijk inspirerende figuur, die ik ook zelf heb ontmoet - onderscheidt twee soorten voorvallen: de *Seinsföhlung* en de *Seinserfahrung*. De laatste is de mystieke ervaring, die je helemaal omverkukelt. Dat is me nooit overkomen, maar er zijn gebeurtenissen die heel diep in me zijn doorgedrongen. De oudste die ik me herinner dateert van toen ik een jaar of zeventien, achttien was. We zongen veel, ook ingewikkelde dingen, zoals een vierstemmige mis van Tomas Luis Vittoria. Tijdens een repetitie van het Kyrie vloeiden de klanken van deze polyfone muziek op één moment zo volkomen samen dat ik even in de hemel was, kortstondig en desondanks eindeloos. Zulke momenten zijn er meer. Een poos geleden deed het zich voor tijdens een massage. Ik volgde enkele aanwijzingen op en toen waren geest en lichaam één, gedurende enkele seconden, minuten. Er was geen scheiding. Ook al gebeurde er verder niets, het was heel bevestigend en ontroerend. Die massage was ontleend aan het tantrische boeddhisme, waarin (simpel gezegd) mystiek op een lichamelijke manier wordt nagestreefd. Ik heb veel mystieke literatuur gelezen, kan goed begrijpen en aanvoelen waar het over gaat, maar ik ben geen mysticus.

Toekomst van de Grote Kapel

Enthousiast vertelt Theo over dit opmerkelijke gebouw uit 1865, eigendom van zijn congregatie, in het hart van wat ooit het complex Saint Louis te Oudenbosch was. Theo: Ik kan moeilijk onder woorden brengen waarom de Grote Kapel me zo aan het hart gaat. Elk jaar in de Goede Week vindt een uitvoering van de *Matthäus Passion* plaats. In april van dit jaar groette ik na afloop even de Commissaris van de Koningin. Die zei heel aardig: bedankt voor de gastvrijheid en voegde er enkele lovende woorden aan toe over de ruimte, de sfeer en de akoestiek. En ik repliceerde: Ja, ik ben er ook trots op. Op dat moment vloeiden de tranen me over de wangen. In het *Symposion*, één van de Dialogen van Plato, spreekt Socrates over Eros (het is misleidend, als je daarbij uitsluitend aan seks denkt; want het gaat om een veel ruimer verlangen). Eros is de zoon van Penia (armoede, behoefte) en Poros (rijkdom, weelde). Waar Eros aan het licht komt, zijn die vader en die moeder beiden herkenbaar. De Grote Kapel ontroert me vanwege haar volkomenheid en vanwege haar kwetsbaarheid. Door de koepel en de platte daken is het gebouw erg kwetsbaar voor weersinvloeden. Bovendien loopt de mogelijkheid van hand- en spandiensten, beheer en administratie door de broeders zienderogen terug. De Grote Kapel is niet alleen een 'huis van God' en een 'poort van de hemel', maar ook een rijksmonument, dat een aantal jaren terug gemiddeld anderhalve ton per jaar aan onderhoud vergde (momenteel vallen de kosten wat mee). Theo pakt een tekst, die hij vorig najaar heeft uitgesproken aan het eind van een speciale eucharistie, die helemaal in het teken stond van de Grote Kapel. Gelezen was de evangelietekst Johannes 4, 21-24: Er komt een uur dat men niet meer op die berg daar en ook niet in Jeruzalem de vader zal aanbidden, (maar) in de geest en de waarheid. In de meest radicale interpretatie ondermijnen deze woorden alle pretenties van heilige plaatsen. Misschien terecht, want heilige plaatsen hebben al veel onheilige herrie opgeleverd. Dus, concludeerde ik, Grote Kapel, daar ga je....Hoewel, vroeg ik mij af, de tegenstelling, die Jezus (of Johannes) maakt tussen de berg en de tempel enerzijds, geest en waarheid anderzijds: is dat een eerlijke tegenstelling? Iemand kan toch in een gevestigd heiligdom tot aanbidding in geest en waarheid komen? Bovendien, heeft Jezus (of Johannes) wel voldoende oog voor het sociale aspect: dat mensen die willen samenkomen, een plek nodig hebben om elkaar te ontmoeten? Zo is er toch nog hoop voor deze kapel. Alleen moeten geest en waarheid verhoeden dat we ons vastklampen aan onheilzame heiligheid. Daarmee ontstaat de ruimte

om tegelijk spiritueel en bedrijfsmatig over dit gebouw te spreken. Samengevat: vanuit het evangelie mag je niet zeuren over de kapel, maar er zijn gelukkig toch voldoende redenen om over de Grote Kapel te spreken. Er is een groep mensen die bij ons kerkt en bij wie de wens leeft om die ruimte nog lang te kunnen gebruiken voor vieringen van de eucharistie. Vorig najaar heb ik die groep gezegd: jullie zijn een enorme steun, maar er komt onvermijdelijk een moment dat er bevoegdheden, verantwoordelijkheden en misschien zelfs eigendommen overgedragen moeten worden. Willen en kunnen jullie dat en zo ja: in welke juridische vorm? Over vier jaar moet de toekomst van de kapel veiliggesteld zijn in andere handen. De groep heeft het prima opgepikt en is nu op eigen krachten aan het zoeken. Ik verricht uitsluitend wat formeel werk en heb haar geïntroduceerd bij de pastoor en bij het parochiebestuur. Verder moeten zij het zelf doen. Als ik voldoende contacten heb gelegd zullen we op zoek gaan naar sponsors. Er is veel opgeheven en gesloten, dan is het mooi als je ook nog iets nieuws kunt creëren. Maar eenmaal per week liturgie vieren is onvoldoende als exploitatiebasis; dus moet er worden gezocht naar verbreding. Waarschijnlijk zal het nooit lukken tot een sluitende exploitatie van het gebouw te komen; maar nu deze kostbare plek er eenmaal is, moet het streven zijn de kapel met toebehoren zo optimaal mogelijk te gebruiken. Daarbij denk ik niet alleen aan de kerkelijke sacramentele gebaren, maar ook aan de seculiere sacramenten van onze cultuur, waarin mensen uitdrukking geven aan de geïmpliciteit van hun gezamenlijke en individuele bestaan. Dat is ruimer dan de concerten, die tot nu toe geprogrammeerd zijn.

Diezelfde dubbelheid van Penia en Poros vind je terug bij Pastoor Hellemons, de medestichter van ons instituut. Hij was een man van Eros. Daarom stimuleerde hij de bouw van zo'n Romeins bouwwerk en zette aan de andere kant van de straat een nog veel groter. Echt *crazy*, maar geweldig.

Motivatie

Wanneer je vraagt naar wat mij bezielt, heb ik weinig zin met fraaie woorden aan te komen. Idealen bewegen mensen van buitenaf, maar als het goed is, worden ze later in het leven vervangen door een kracht van binnenuit; zeg maar: eros. Die houdt me gaande. In de kleine bundel *De zomen van het licht* van Ida Gerhardt heet een afdeling: *Eros ter ere*. Daarin bekent de dichteres dat ze gehoorzaamt aan Eros: 'het onstilbare verlangen', dat rust noch duur laat en voert op ongekende en onverwachte wegen. Ik heb dat sterk ervaren toen ik rond 1970 met twee medebroeders een tekst voor nieuwe constituties heb ontworpen onder de titel *Lijnen in ons leven*. Het werk gebeurde onder onze handen, maar het effect was veel groter dan wij. Hebben wij dat geschreven? zo vroegen we ons af. Het leek wel alsof het ergens anders vandaan kwam. En dan heb ik geen behoefte om met religieuze trefwoorden te komen. Maar als je toch aandringt... Van 1 op 2 januari 1989 - ik was bij medebroeders in Canada en het was verschrikkelijk koud - had ik een merkwaardige droom. Hij eindigde met de vraag: Weet jij wat de christelijke ervaring is? Ontwaakt heb ik daarover een uur lang diep onder de dekens in het grote tweepersoonsbed van de logeerkamer opgewonden liggen denken. Ik kwam uit bij drie woorden: *Jij hoort erbij*. Later verbond ik ze met een tekst die alleen bij de evangelist Lucas voorkomt (19, 10): *"De mensenzoon is immers gekomen om te zoeken en te redden van wat verloren is."* Dat is iets wat me beweegt; met name in het werk voor het Pastoraat Oude Wijken is dat voortdurend aan de orde. Maar het is een motto voor elke bestuurder.

WvdV

(Elders in dit nummer vindt u het lied *Jij bent de God*, becommentarieerd door Theo Sponselee en het genoemde gedicht van Ida Gerhardt).

Museum Stapelen

Museum Stapelen geeft ruime aandacht aan de Congregatie van de Assumptionisten met betrekking tot klooster- en priesteropleiding, Oosterse Kerken, bedevaarten en missiegebieden: Brazilië, Congo, Nieuw-Zeeland en Madagascar.

Het museum biedt verder een schat aan volkenkundige voorwerpen uit verre landen en vele culturen onder andere: Afrikaanse wapens, beelden, maskers, muziekinstrumenten, hout- en ivoorsnijwerk. Maskers, speren en tal van andere voorwerpen uit Papoea Nieuw-Guinea en Irian Jaya.

Ook is er in het museum een uitgebreide collectie van religieuze objecten zoals: iconen, Maria- en Jezusbeelden, liturgische voorwerpen en kerstgroepen.

Interessant is ook een kijkje in het "Open Depot".

Museum Stapelen is een klein museum, maar groot in verscheidenheid.

Heeft u belangstelling om eens een kijkje te nemen in dit bijzondere museum neemt u dan contact op met pater Smulders, Prins Hendrikstraat 49, 5281 CL Boxtel, tel. 0411 – 672337.

Bewogen door God en bewogen om mensen

SBCN 6 september 2001

Op 8 november 1999 vierde de SBCN in de Stadsschouwburg van 's-Hertogenbosch het veertigjarig bestaan. Bij die gelegenheid hield dr Marit Monteiro een voordracht waarin zij vier decennia van broederlijke samenwerking de revue liet passeren. De broeders besloten vervolgens om de lezing uit te (laten) werken tot een wetenschappelijk verantwoorde en aantrekkelijke publicatie. Drs Suzanne Hautvast heeft deze opdracht uitgevoerd en onlangs werd het resultaat hiervan gepresenteerd tijdens een feestelijke bijeenkomst in Klooster Mariënburg. Het samenzijn werd opgeluisterd door het virtuoze pianospel van mw Elena Yefanova, die stukken van Schubert, Haydn en Rachmaninov ten gehore bracht.

Prof dr Peter Nissen nam uit handen van SBCN-voorzitter br Aad van Bentem het eerste exemplaar in ontvangst en hield een boeiende voordracht onder de prikkelende titel *Broeders in benarde tijden*. Daarin liet hij zich in lovende bewoordingen uit over het boek. Het is helder en toegankelijk gecomponeerd en laat ook grote ruimte voor de beleevingskant, de perceptie van de betrokken personen, de wijze waarop zij de omgang met elkaar in het samenwerkingsverband hebben beleefd. De geschiedenis van veertig jaar SBCN is eerder in dit blad aan de orde is geweest (naar aanleiding van de lezing van Marit Monteiro in Besturenbulletin december 1999). Onderstaand volgt een samenvatting van het laatste deel van de lezing van Peter Nissen:

Bewogenheid: toen, nu en straks

De zorg om het voortbestaan van de institutie moet nu niet de aandacht afleiden van waar het werkelijk om gaat. En die kern van het broederleven, dat waar het werkelijk om gaat, zou ik willen omschrijven als een dubbele bewogenheid: religieuze mensen zijn mensen die bewogen zijn door God en bewogen om mensen. Zij zien concrete nood voor zich en willen hun handen uit hun mouwen steken. Zij zijn doeners, omdat ze zich in hun hart laten raken door andere mensen. Maar tegelijk weten zij zich in hun hart ook geraakt door God. Zij weten zich door God gegrepen om op pad te gaan naar anderen. Doordat God zich om hen bekommert, weten zij zich geroepen zich te bekommeren om mensen in de knel. Zij weten zich meegenomen in een beweging van barmhartigheid, die uitgaat van God en uitgaat naar mensen, en op de stroom van die beweging van barmhartigheid weten zij zich gedragen en tegelijk uitgedaagd. Dat is volgens mij het eigene van de broederroeping: die twee aspecten, die dubbele bewogenheid niet te scheiden maar te integreren. Het is de kunst van het broederleven om de bewogenheid door God en de bewogenheid om mensen op elkaar te betrekken en met elkaar te verbinden.

In de geschiedenis van de congregaties is dat, laten we daar maar eerlijk over zijn, niet altijd even goed gelukt. De nadruk op de ene bewogenheid ging vaak ten koste van de andere. Zo werden de leden van veel pas gestichte broedercongregaties in de negentiende eeuw – en hetzelfde kan gezegd worden van veel congregaties van actieve vrouwelijke religieuzen – dusdanig overladen met taken in het onderwijs, in de ziekenverpleging of in de jeugdzorg, dat zij aan het uitdiepen van die dubbele bewogenheid nauwelijks toekwamen. In andere woorden: zij kregen nauwelijks de kans een eigen spiritualiteit tot ontwikkeling te laten komen. Verschillende recente studies over religieuze congregaties maken dat duidelijk; ik denk hier bijvoorbeeld aan die van Joos van Vugt over de Nederlandse onderwijsgevende broedercongregaties. In het zelfverstaan van de identiteit als broedercongregaties nam het werk de voornaamste plaats in. Sporen van hun vroege spiritualiteit zijn er wel, maar ze zijn vaak ondergesneeuwd geraakt onder een op devoties gerichte vroomheid. Die bepaalde ook voornamelijk het gebedsleven van de broeders. Dat richtte zich ook op typisch negentiende-eeuwse devoties, en daar kwamen er in de loop der tijd steeds meer bij: naast Onze Lieve Vrouw en de Heilige Vincentius ook nog het Heilig Hart, de Heilige Familie, Sint Joseph, de Heilige Engelbewaarders en de Heilige Theresia. Het werd meer van hetzelfde in plaats van dat de vroomheid de diepte in ging.

Daar kwam nog bij, dat in veel congregaties typisch negentiende-eeuwse deugden werden aangeprezen en aangekweekt, zoals braafheid, onderdanigheid, gehoorzaamheid, engelachtigheid, opoffering. Dat waren deugden die pasten bij de sfeer van de negentiende eeuw, een eeuw die gekenmerkt werd door een cultus van de gehoorzaamheid, door een sacralisering van het leiderschap – denk aan de ongekende papolatrie rond Pius IX, inclusief de onfeilbaarheidverklaring, maar denk binnen de congregaties ook aan de verering van de stichters – en door de macht van het getal. In de negentiende eeuw moest de massa gemobiliseerd worden: er werd gestemd met de voeten. Dus aantallen waren belangrijk – zoveel stichtingen, zoveel leerlingen, zoveel roepingen –, en de gelederen moesten gesloten blijven.

Voor het ontwikkelen van een zelfstandige en volwassen relatie met God, voor het ontwikkelen door de broeders van een mondige persoonlijke spiritualiteit was dit niet het meest bevorderlijke klimaat. En voor een deel zitten de broedercongregaties nu met de gebakken perren. Nu voor velen het werk, het actieve apostolaat, als identiteitsbepalende factor is weggevallen, doemt onherroepelijk de vraag op: wat is eigenlijk onze, wat is mijn spiritualiteit; wat beweegt mij in mijn inzet? Want daar komt het volgens mij op aan in een leven dat zich als religieus wil verstaan. Zo'n leven wil het handelen in de wereld en de omgang met God niet als twee gescheiden compartimenten verstaan, maar zoekt naar integratie en heilheid.

En wie vanuit die integratie wil leven, zoekt daarvoor een bij de eigen tijd passende vorm. In de negentiende eeuw was dat de vorm van de bisschoppelijk goedgekeurde congregaties, maar in andere tijden werden andere vormen gevonden. De kerkgeschiedenis is er vol van. Ik wijs maar slechts op de nieuwe vorm die ontstond toen in de twaalfde en dertiende eeuw de steden opkwamen, met een mondige burgerij maar ook met een nieuw soort armen, het stedelijk proletariaat. Op de noden die dat met zich meebracht – enerzijds evangelische prediking en anderzijds pastorale solidarisering met de nieuwe armen – hadden de gevestigde kerkelijke instituties geen antwoord.

Zij waren niet klaar voor die benarde tijden. Maar de bedelorden, de volgelingen van broeder Frans van Assisi en van kanunnik Dominicus de Guzman, vonden er wel een antwoord op, met een volstrekt nieuwe vorm van religieus gemeenschapsleven. Vrouwen die niet voornaam en rijk genoeg waren om in een klooster in te treden, maar die toch een leven wilden leiden waarin zij zich op het innerlijk konden toelekken, vonden in de vroege dertiende eeuw een nieuwe vorm in het begijnenleven en in de late veertiende eeuw in de vorm van de zusters van het gemene leven. Op de nieuwe uitdagingen die de vroegmoderne tijd bracht voor pastorale en caritatieve inzet, werd een antwoord gevonden door nieuwe congregaties met een meer flexibele organisatiestructuur. Nieuwe vormen van religieus leven voor vrouwen zorgden in de zeventiende eeuw voor een feminisering van het kloosterleven, zodat – voor zover we althans weten – in Frankrijk er in die eeuw voor het eerst meer vrouwelijke dan mannelijke kloosterlingen waren. Ik ken eigenlijk geen ander fenomeen uit de geschiedenis van het christendom dat steeds zo creatief heeft weten in te spelen op nieuwe uitdagingen, nieuwe behoeften en nieuwe mogelijkheden als juist het religieuze leven. Ook de broedercongregaties zijn in hun ontstaansgeschiedenis een voorbeeld daarvan.

Maar die ontstaansgeschiedenis heeft in sommige opzichten wel tot ver in de twintigste eeuw een negentiende-eeuws stempel op de vorm van de congregaties gedrukt.

Wie trouw wil zijn aan de grondoriëntatie van het religieuze leven, is, zo meen ik, ook bereid vormen achter zich te laten als ze het charisma geen beklemmen en in de weg gaan staan. Dat is wat enkele broedercongregaties momenteel ook doen door te zoeken naar nieuwe vormen van verbondenheid en engagement. Waarom moet bij voorbeeld een engagement met een religieus ideaal zich vertalen in voor het leven bindende geloften (al zijn het in een congregatie dan maar eenvoudige geloften)? Het voorbeeld van het boeddhisme laat zien dat kloosterleven heel goed een tijdelijke invulling van een levensfase kan zijn, een stuk op de weg die iemand gaat. Zo zijn er meer uitdagingen om te zoeken naar nieuwe vormen van religieus engagement. De Beweging van Barmhartigheid, een initiatief van de Fraters van Tilburg, is een van de sprekende voorbeelden van hoe religieuzen zoeken hun inspiratie in nieuwe vormen toekomst te geven. Het gaat niet om het voortbestaan van de congregatie van de Fraters van Onze Lieve Vrouw, Moeder van Barmhartigheid, maar om de toekomst van door God en om mensen bewogen mannen en vrouwen. In een In Memoriam voor broeder Franciscus Smit, voorzitter van de SBCN van 1969 tot zijn overlijden in 1983, las ik – u kunt het in het boek op p. 57 vinden – de mooie woorden: ‘wie niet geeft om zelfbehoud, leven zal hij honderdvoud’. Die gedachte mag broeders door benarde tijden leiden. Dan gaan zij de benarde tijden niet uit de weg door te vluchten naar het verleden. Kijken naar het verleden, zoals gebeurt in de vandaag gepresenteerde publicatie, is dan ook geen vlucht uit het heden, maar een inspiratiebron voor de toekomst.

Prof. dr. Peter Nissen (1957) is hoogleraar kerkgeschiedenis aan de Katholieke Universiteit Nijmegen

Suzanne Hautvast en Marit Monteiro. *Verbondenheid in eigenheid: veertig jaar Samenwerking Broeder-Congregaties Nederland*, Valkhof Pers, Nijmegen 2001. 119 blz. ISBN 90-5625-107-4 fl. 27,55 / 12,50 euro.

Nationale Vredesdag Religieuzen
's-Hertogenbosch, 8 september 2001

Thema: **Al gaande verhalen wij van vrede.**

Aloysa van Amersfoort, voorzitter van de Werkgroep Vredesvraagstukken van de SNVR, begroet de ongeveer 250 aanwezigen met de opmerking dat het evangelie zo te zien niet met pensioen is. Zij beschrijft deze bijeenkomst als een manifestatie vóór een multiculturele samenleving. Ze verwijst naar recente gebeurtenissen:

- De wereldconferentie in Durban tegen racisme, het gebrek aan respect van de deelnemers onderling;
- De bedreiging van kinderen in Belfast op weg naar school;
- Het Noorse schip met voornamelijk Afghaanse asielzoekers dat geweerd werd uit Australië en Indonesië.

Conflicten allerwegen. Hier in Nederland beseffen wij ternauwernood de gunstige omstandigheden waarin wij leven. Toch botsen ook hier de culturen. Hoe worden wij bondgenoten? De uitdaging is geformuleerd. Het gedicht *Bondgenoten* van Jean Pierre Rawie moedigt ons aan elkaar echt te ontmoeten.

Lidy Brager, de dagvoorzitter, kondigt Mevrouw Bluma Schattevoet aan. Een korte inleiding van Bluma en haar antwoorden op een hele reeks vragen tekenen een beeld van deze indrukwekkende gast uit het volk van de Sinti.

“Ik ben een sintezza”, zegt ze, “maar ook gewoon een mens. Ons volk is een volk onderweg, de trektocht duizend jaar geleden begonnen in India, waar onze taal haar oorsprong vond in het Sanskriet. Wij zijn altijd al wereldburgers geweest. We hebben nooit een wapen gemaakt of een oorlog gevoerd. Toch heeft de verzamelsnaam voor het volk van de Roma en dat van de Sinti, zigeuners, een negatieve bijklank. Zelfs in de Dikke van Dalen. Wij voelen dat het tijd wordt om de drempel naar het kamp te verlagen en bemoedigd te worden in ons eigen zijn.”

Hieronder een samenvatting van de antwoorden op de gestelde vragen:

Bluma heeft tegenwoordig de Nederlandse nationaliteit, haar vader was stateloos. Haar kinderen gaan naar een gewone school. Hoewel ze die studie nooit heeft afgemaakt was ze zelf een van de weinige Sinti-meisjes die aan een gymnasiumopleiding mocht beginnen. Destijds besliste haar vader dat zij geen verdere scholing behoefde, maar in de traditie van haar moeder en grootmoeder langs de deur moest gaan venten. Ze heeft altijd 'dubbel' geleefd, maar heeft er geen moeite mee. Ook haar kinderen delen volop in de burgercultuur, maar in de wagen, binnen het gezin, behoeden de ouders de Sinti cultuur. Die kent bijvoorbeeld eigen reinheidswetten. Sommige dingen die wij heel gewoon vinden zouden de Sinti beslist niet doen. Dat mensen iets mystieks ervaren bij de zigeunermanier van leven - de glazen bol, de heks - is misschien uiteindelijk te wijten aan het geheimzinnige onbekende.

De grootouders van Bluma's tijdgenoten hadden het te druk met venten om in het levensonderhoud te voorzien en hadden zelf niet eens gelegenheid om contact te leggen met 'burgers'. Hun ouders waren door Hitler veroordeeld tot Auschwitz en andere vernietigingskampen. Sindsdien hebben zij de onvermijdelijke gevolgen ervaren van de erbarmelijke omstandigheden daar, de dood, of een getraumatiseerd nabestaan, zoals Bluma's vader. Bluma is een van de eersten van de Sinti die in een positie verkeert om contact met de burgermaatschappij te kunnen leggen.

Niet alle woonwagenbewoners zijn zigeuners, hoewel beider woonvorm overeenkomst vertoont. De Sinti kwamen al zeshonderd jaar geleden naar deze streken, de Roma veel en veel later. Als zij elkaar ontmoeten is er echter wederzijds herkenning. Zigeuners zijn bang om op te gaan in de gemeenschap om hen heen. Ze hechten aan de eigen cultuur. De beeldvorming is verkeerd en daaruit resulteert angst van de 'burger' voor de zigeuner. Onbekend maakt onbemind. "Maar als ik zwijg, ga ik onder", zegt Bluma. "als ik spreek, ontstaat er begrip."

De cultuur van de zigeuners, een volk van de weg, is onderweg gevormd. Sommige oorden, Ste Marie de la Mer en Lourdes bijvoorbeeld, zijn voor hen bedevaartsplaatsen en ontmoetingsplekken tegelijk. Van even groot belang. "Als ik trek, kom ik tot rust", zegt Bluma. "Als de zon schijnt, wil ik op pad." Soms mogen ze niet trekken, en soms moeten ze juist. Ze zijn nooit erg met rust gelaten. Een onzeker bestaan, getekend door onbestendigheid. Ook de taal heeft daardoor verandering ondergaan, er zijn bijvoorbeeld veel Duitse woorden opgenomen. Wanneer er nieuwe dingen kwamen, moest er een woord voor komen. De eigen taal is bindmiddel en bescherming, een veilige plaats om je in terug te trekken. Om die reden vindt Bluma het ook goed dat er geen geschreven Sinti taal bestaat. Ik wil onder Monumentenzorg, zegt ze.

De zigeunerkampjes staan weggedrukt aan de rand van de wijken. Vernedering. Zigeuners kunnen hun wagen niet laten verzekeren Onrecht. Kamp, een naar woord. Zigeuners spreken niet over kamp, maar over 'kere', 'thuis'. Je hoeft er niet te worden uitgenodigd. Je kunt gewoon de deur open doen en binnengaan. Bluma heeft een passie voor schrijven. Ze is redactrice van *Samen*, een blad voor de eigen doelgroep. Ze heeft onlangs weer een boekje uitgegeven *Schaduwkinderen*. Men kan er lezen hoe zij als twaalfjarig kind van een getraumatiseerde vader keer op keer de verschrikkingen die hij heeft meegemaakt moest aanhoren en op papier zetten voor diverse ambtelijke molens. Ze heeft er ons uit voorgelezen, een uitermate shockerend en onvergetelijk relaas. Ongetwijfeld hebben alle aanwezigen op deze ochtend héél veel geleerd over de Sinti, het volk van Bluma, een kleine maar bijzonder krachtige vrouw.

De tweede gast, dr. Berma Klein Goldewijk, ging in haar betoog in op hetgeen Bluma Schattevoet had aangereikt. Zij sprak over het licht van menselijke waardigheid en de schaduw van menselijke vernedering.

Theresia Saers

De volledige tekst van het verslag van zr Theresia Saers en van de inleiding van dr. Berma Klein Goldewijk is op aanvraag verkrijgbaar. Bureau SNVR: tel. 073 - 69 21 388.

Beweging van Barmhartigheid

Op 22 september aanstaande vindt in het Centrum “Zin in Werk” te Vught een manifestatie van Barmhartigheid plaats. De Beweging van Barmhartigheid bestaat eigenlijk al vanaf de eerste landelijke bijeenkomst op 19 december 1998, toen de fraters CMM hebben gevraagd om bondgenoten in de Beweging van Barmhartigheid waarin zij zelf staan. Dat er nu toch gesproken wordt van de oprichting van de beweging en dat mensen worden uitgenodigd om openlijk bondgenoot te worden komt voort uit de behoefte om de beweging meer structuur te geven. Wie bondgenoot wordt geeft daardoor aan te willen leven en werken in de geest van de Intentieverklaring, waarin onder meer barmhartigheid wordt gezien als een weg naar een menselijker wereld.

In het volgende nummer van dit blad zal Elise van Uitregt in een persoonlijke bijdrage proberen duidelijk te maken waarom barmhartigheid of mededogen voor haar belangrijk is.

Migrantenweek, 11 – 18 november 2001

In de migrantenweek zal opnieuw speciale aandacht gevraagd worden voor het Internationaal Verdrag over Arbeidsmigranten, volledig: ‘de Internationale Conventie ter Bescherming van de Rechten van Alle Arbeidsmigranten en hun Gezinsleden’. Dit jaar komt daarbij in het bijzonder de positie van vrouwen naar voren.

Arbeidsmigranten zijn haast dagelijks in het nieuws. Menigeen ziet hen als de oplossing van meerdere problemen in de Nederlandse samenleving: de krapte op de arbeidsmarkt, het gebrek aan verpleegsters en automatiseringsdeskundigen, de vergrijzing van de bevolking, de aanwezigheid van ‘economische’ vluchtelingen die maar niet terug willen. “Zoek en werf snel en zet hen aan het werk, vóór andere landen hen voor ons weggapen”, zo klinkt het.

Men kan een poster, een brochure, een informatiepakket met achtergrondartikelen en materiaal voor religieuze vieringen bestellen.

Meer informatie: www.migrantenweek.nl

Missionair Centrum, Putgraaf 3, 6411 GT Heerlen

045 – 5711980 – e-mail: miscentr.@cuci.nl

Oikos, Postbus 19170, 3501 DD Utrecht

030 – 2319424 – e-mail: oikos@stichtingoikos.nl

Huisvesting gezocht

De Italiaanse religieuze lekenorde Papa Giovanni XXIII wil een huis voor ex drugsverslaafden gaan openen in Nederland. Papa Giovanni XXIII (PG 23) en de oprichter Don Oreste Benzi zijn in Italië vooral bekend vanwege de 140 “Case Famiglie” die er binnen en buiten Italië zijn. Dit zijn huizen waarin een gezin mensen opneemt die het in de buitenwereld niet zelfstandig redden, of die in ieder geval tijdelijk een veilig en verzorgd onderkomen nodig hebben.

Naast deze Case Famiglie heeft PG 23 wereldwijd ook 30 huizen voor ex drugsverslaafden. Hierin doorlopen ex verslaafden een stappenplan om met behulp van gebed, werken en gemeenschapsleven in circa drie jaar een basis te leggen voor een nieuw drugsvrij leven in de maatschappij.

Hoewel het religieuze aspect een onmisbaar element is in de aanpak van PG 23 wordt men wel vrij gelaten in de manier waarop men met het geloof om wil gaan. Iedereen heeft de mogelijkheid om zijn eigen pad hierin te gaan. Een huis wordt gerund door circa vier begeleiders die zelf ook een verslavingsachtergrond hebben, de betrokkenheid is hierdoor zeer hoog. Om begeleider te kunnen worden hebben zij na een aantal jaren in de gemeenschap een opleiding gevolgd en vaak hebben zij ook de gelofte van de PG 23 gemeenschap afgelegd. In deze (tijdelijke) gelofte belooft men o.a. dienstbaar te zijn aan de armen (in de brede zin van het woord) en zelf ook in relatieve armoede te leven. Wereldwijd zijn er in totaal 1400 leken die deze gelofte hebben afgelegd en daardoor “lid” zijn van PG 23.

In Nederland bestaat grote behoefte aan deze vorm van hulpverlening, vooral ook omdat PG 23 al meer dan 18 jaar ervaring heeft met drugsverslaafden met dubbele diagnose, de zogenaamde “double trouble” verslaafden. Behalve de verslaving hebben deze mensen ook last van een psychische aandoening. Het aantal “double trouble” verslaafden wat geen adequate hulpverlening krijgt stijgt de laatste jaren sterk in Nederland.

Voor het opzetten van een huis in Nederland heeft PG 23 contact met de Initiatiefgroep Francasa. Dit is een groep die zich bezighoudt met het begeleiden van drugsverslaafden naar katholieke Italiaanse gemeenschappen en deze gemeenschappen stimuleert om een huis in Nederland op te zetten. Francasa is daarom voor PG 23 op zoek naar een locatie ergens in Nederland, buiten de grote steden, waar met circa 20 à 25 mensen gewoond zou kunnen worden. Bij voorkeur met wat grond voor een moestuin en eventueel wat andere werkzaamheden. Een boerderij of een oud klooster zou hiervoor ideaal zijn.

Mocht u hier ideeën voor hebben neemt u dan contact op met Jeroen de Wit, tel. 020-6991935, jeroendewit@hetnet.nl of Pr. Beatrixlaan 37, 1111 EX Diemen.

Nieuw verschenen boeken

Kees Waaijman, Spiritualiteit. Vormen, Grondslagen, Methoden, Carmelitana-Gent, Uitgeverij Kok-Kampen, 2000, 954 blz, ISBN 90 435 0185 9

De gerenommeerde naam van het Titus Brandsma Instituut te Nijmegen op het vakgebied spiritualiteit wordt weer eens waargemaakt in het breed opgezette werk van zijn wetenschappelijk directeur en hoogleraar Spiritualiteit Kees Waaijman. Zelf al zeer belezen in de exegeese en de spirituele theologie weet hij bovendien als een bedreven wetenschapsmanager de grote deskundigheid van TBI-medewerkers te mobiliseren en op te nemen. Het resultaat is een indrukwekkend geheel, dat staat als een huis. Het gebouw is stevig, want het grijpt op al zijn onderdelen hecht in elkaar. Hopelijk wordt het door lezing en studie zo bewoond, dat het velen ook een thuis biedt. Dit boek is daarvoor een goede kandidaat. De drie woorden in de ondertitel noemen de drie delen. Centraal is het tweede deel, het grondslagenonderzoek, waar behandeld wordt wat spiritualiteit is. De terminologie is in vergelijking met het eerdere boek van het TBI, van de hand van dezelfde auteur tezamen met de vroegere directeur Otger Steggink, wat meer gefocust, soms ook wat steiler geworden. Toentertijd, in 1985, stond in de beschrijving van wat spiritualiteit is een aantal meer ‘horizontale’ structuurfactoren voorop. Dat paste ook in de bekommernis van die dagen om Gods transcendentie ervaarbaar te laten worden in de immanente aardse werkelijkheid. Voor spiritualiteit betekende dit dat zij gesitueerd werd in de vormende wisselwerking van enkele onherleidbare factoren: wie een mens zelf is, door welke grondwaarden hij/zij geïnspireerd wordt, in welke context of tijdgeest dat gebeurt en tenslotte op welke manieren die waarden geconcretiseerd en eigen gemaakt worden (oefeningen). Dat was een nogal formele en ruime definitie, want die grondinspiratie kon velerlei zijn, al was de ziel van dit hele gebeuren ook toen de mystieke ervaring. Dat laatste is nu sterker op de voorgrond gekomen. Bovendien is het geheel meer inhoudelijk gericht op christelijke traditie. Spiritualiteit wordt nu bepaald als een ‘godmenselijk betrekkingengebeuren’, wat voor de mens een omvormingsproces inhoudt. De mens wordt steeds meer daadwerkelijk wat God in hem/haar ziet, Zijn beeld. Dat proces wordt nu niet meer primair beschreven als gestructureerd door bovengenoemde factoren. Het wordt gedacht als verlopend in verschillende lagen, waardoorheen de nadering tot God op telkens eigen wijze plaatsgrijpt of misgaat. Het gaat om vijf niveaus van omvorming: het elementaire vlak van er-zijn (schepping), het vlak van herstel van misvorming (herscheping en bekering), omvorming in gelijkvormigheid aan Christus, de groei in liefde en omvorming in heerlijkheid (verhouding tot dood en eeuwig leven). Die lagen en wat daar gebeurt worden verkend en geprofileerd vanuit de Schrift en vanuit enkele groten uit de spirituele literatuur (Gregorius van Nyssa, Augustinus, Bernardus, Willem van St. Thierry, Meester Eckhart, Ruusbroec, Johannes van het Kruis, e.a.). Hier klopt het hart van het hele werk, precies in het middelste hoofdstuk van het middelste deel, overeenkomstig de sterke symmetrie in de opzet van het hele oeuvre. Daaraan vooraf gaan in dit deel twee hoofdstukken, die spiritualiteit verkennen enerzijds zoals die in de praktijk geleefd wordt en anderzijds zoals zij vanuit vakwetenschappelijk perspectief benaderd wordt. De geleefde spiritualiteit verschijnt via

bekende spirituele termen uit de bijbelse, Griekse en moderne traditie (bv. heiligheid, ascese, innerlijk leven). Het hoofdstuk over spiritualiteit als vak laat eerst verschillende gestalten van spirituele theologie de revue passeren (bv. Traktaten van volmaaktheid, ascetische en mystieke theologie) en vervolgens hoe in de moderne tijd meerdere geesteswetenschappelijke disciplines (bv. filosofie, psychologie, sociologie) spiritualiteit in hun pakket hebben opgenomen. Parallel aan deze voorbereiding op het centrale hoofdstuk staat aan de andere kant de uitwerking ervan op het vlak van de onderscheiding der geesten en een eerste ontwerp van de universitaire discipline spiritualiteit. Het hoofdstuk over de onderscheiding actualiseert de criteria van Cassianus' model van de kundige geldwisselaar om te beoordelen wat deugdelijk is op die weg naar God en spitst dat toe op elk van de boven genoemde omvormingslagen. Het vak spiritualiteit blijkt in het laatste hoofdstuk van dit centrale deel in zijn verschillende onderzoeksvormen (beschrijvend, hermeneutisch, systematisch en mistagogisch) de structuur van de onderscheiding uit te bouwen: de objectieve feitelijke wegen, de betekenis die zij krijgen, de systematisch uitbouw van een kritische omgeving om het goede midden te vinden en tenslotte de feitelijke geestelijke weg gezien vanuit zijn bestemming. Aan dit centrale systematische deel gaat een uitgebreide encyclopedisch deel vooraf, waarin 54 gestalten van spiritualiteit beschreven worden. Zij worden verdeeld in drie hoofdvormen (lekenspiritualiteit, scholen en tegenbewegingen), die telkens 6 thematieken bevatten, waaraan telkens vanuit drie verschillende invalshoeken (veelal een bijbelse, een traditionele en een hedendaagse) spiritueel gestalte gegeven is. Het laat de bijna onmetelijke rijkdom aan geestelijk leven zien, wetend dat ook dit slechts een keuze is. Het overgrote merendeel van de gestalten is van christelijke signatuur, vervolgens enkele joodse en islamitische spiritualiteiten en een enkele uit andere religies. De gestalten zijn op ongeveer vier bladzijden beschreven. Vaak geeft dat reeds een scherp en indringend beeld, soms echter blijft het ook vanwege de compactheid wat oppervlakkig of algemeen. Boeiend is het om bij alle verschillen de rode draden van geestelijk leven te ontwaren.

In het laatste deel wordt de blauwdruk (laatste hoofdstuk van het centrale deel) voor het universitaire vak spiritualiteit verder uitgewerkt. Het gaat hier om de geleiding en de methoden van de verschillende soorten onderzoek: het vormbeschrijvend onderzoek over wat een deugdelijke beschrijving van spiritualiteiten inhoudt, het hermeneutische onderzoek over wat spirituele hermeneutiek is, systematisch onderzoek over de waarheid van een spirituele thematiek en hoe die reflectief beargumenteerd wordt in relatie tot zijn context, tenslotte het mistagogisch onderzoek waarin de geestelijke begeleiding centraal staat.

Dit is een ongewoon rijk boek, waarin zeer veel meestal tamelijk bondig maar herhaaldelijk - vanuit diverse conceptuele gezichtspunten - ter sprake komt. Zo wordt het stap voor stap en in en vanuit diverse aspecten belicht. De lezer mag dan ondertussen de draad niet verliezen, wat niet ondenkbaar is vanwege de ingewikkelde onderlinge verbanden. Zo kom ik bij een tweetal kritische punten: een overdaad aan systematiek en een defensieve houding inzake wetenschap. De auteur toont zich een scherp fenomenologisch analyticus en tegelijk een gedreven systeembouwer. Dat heeft het grote voordeel dat een samenhangend doortimmerd beeld ontstaat. Maar het gevaar van oversystematisering wordt niet altijd vermeden. Soms worden onderscheidingen en vervolgens verbanden geforceerd om het plaatje overzichtelijk te houden, bijvoorbeeld wanneer Cassianus' criteria op elk van de omvormingslagen iets specifiek te zien moeten geven, of wanneer Eckhart's adel van de ziel de scheppingslaag moet illustreren en niet de laag van herschepping of die van de gelijkvormigheid met Christus. De soms overmatige hang naar systeem wordt wellicht ook opgeroepen door het besliste voornemen een wetenschappelijk vak neer te zetten. Op zichzelf vind ik dat zeer verdienstelijk en Waaijman heeft er tezamen met zijn TBI het nodige voor in huis. Om meerdere redenen is deze onderneming belangrijk. Toch is m.i. dit project soms te defensief getoonzet, vooral het verwijt vermijdend van methodologische onzorgvuldigheid. Terwijl de auteur als geen ander weet dat het hart van de spiritualiteit de kaders van wetenschappelijke rationaliteit openbreekt, wat door menig hedendaags filosoof als een weldaad voor de rede begroet wordt. Dat alles neemt niet weg dat we hier met een zeer respectabel werk te maken hebben, waarin met een sterk schriftuurlijke inslag zeer veel vakliteratuur deskundig verwerkt is. Zo'n handboek was er nog niet in Nederland en zelfs over onze taalgrens heen wordt ernaar uitgezien. En wat voor veel lezers belangrijk zal zijn: het boek laat zich heel goed in korte lezingen tot zich nemen.

Prof. dr. Frans Maas

*Op-sporen. Over spiritualiteit en communicatie door Ton Baeten o.praem.
Uitgegeven door Dabar-Luyten/Abdij van Berne, Heeswijk 2001, 166 pagina's, ISBN 90 6416
378 2, prijs fl. 24,50*

Het onderhavige boek is grotendeels een bundeling van in de periode 1981-1997 in het tijdschrift "Berne" gepubliceerde artikelen. Het inleidende hoofdstuk *Religieuze communicatie* werd echter speciaal voor dit boek geschreven. Onderstaand een uitvoerige samenvatting, gevolgd door enkele persoonlijke kanttekeningen.

De titel *Op-sporen* verwijst naar het proces van zoeken (opsporen) naar antwoorden op de zingevingsvraagstukken, die opgeroepen worden door concrete ervaringen van het dagelijks leven, én naar de sporen die in het verleden getrokken zijn en ons door de traditie worden aangereikt.

Inleiding: Religieuze communicatie

Religieuze communicatie dringt via een dialoog door in de geloofswereld van de ander. Een kerk of religieuze gemeenschap kan niet groeien in gemeenschap (communio) zonder deze geloofscommunicatie waarin ieder zijn persoonlijke geloofsbeleving inbrengt.

In de tachtiger jaren van de vorige eeuw, toen de polarisatie in de Nederlandse kerkprovincie hoogtij vierde, heeft de abdijgemeenschap van Berne zich verklaard tot 'vrijplaats', een plek voor iedereen waarin mensen niet beoordeeld zouden worden naar hun geloof, geslacht of geardeerdheid, maar naar hun eigen mens-zijn op zoek naar zingeving in het leven. Naar buiten werd duidelijk gemaakt dat de kerkgemeenschap vrijheid en ruimte moet scheppen. Dat trok velen aan, zodat de abdijgemeenschap een grote verbreding onderging.

De verbrede gemeenschap zit nu in een overgangsfase van 'plek voor iedereen' naar 'plek voor spiritualiteit', waar de geloofscommunicatie centraal staat. Dit is de enige weg om nieuwe toekomstmogelijkheden te scheppen zowel voor de kerk als voor de religieuze gemeenschap.

Deel I – Godsbeeld

Oorspronkelijk had Baeten bij zijn intrede in de abdij een duidelijk patriarchaal en autocratisch Godsbeeld. Geleidelijk vormde hij zich een ander beeld van God: de uitdager die opriep zich te bezinnen op de wezenlijke waarden van het leven; de partner die ons helpt te ontdekken wat gemeenschap eigenlijk betekent; de bondgenoot die in ons midden staat en ons met zijn Geest inspireert om op weg te gaan naar zijn toekomst. God is meer op zoek naar ons dan wij naar Hem.

De mens is geschapen naar Gods beeld. God zichtbaar maken is onze opdracht. Wij zijn bestemd om uit te groeien naar het beeld van God, zoals dat in Jezus zichtbaar geworden is. Daarin ligt de zin van ons leven.

De kerk is op uittocht in dubbele zin; negatief: de kerken lopen leeg; positief: via haar leden maakt de kerk zich los uit een wijze van christen-zijn, die de nadruk legt op leerstellingen en ethische gedragsregels en geen aansluiting meer vindt op het levensgevoel en levensgedrag van de mensen.

De diepste oorzaak van deze ontwikkeling is het veranderd zicht op God en de mens. De God-van-de-leer maakt plaats voor de God-van-de-ervaring. De mens situeert nu God eerder in het eigen hart dan in de 'hemel'. Godservaring betekent voor hem stilstaan bij het geheim dat zijn leven zin en inhoud geeft. Een ervaring die hij met anderen wil delen.

Vaak wordt de God-van-de-ervaring tegenover de God-van-de-leer van de kerk geplaatst. Beter is de integratie van geloofsleer en religieuze ervaring door beide te toetsen aan de boodschap van de Schrift. Baeten gelooft dat daardoor een nieuwe kerkwording in gang gezet is, een die niet in juridische termen omschreven kan worden, maar wel degelijk kerk in de zin van 'gemeenschap rond Jezus Christus' genoemd mag worden.

Een van de voornaamste opdrachten zal erin bestaan om in gehoorzaamheid aan het evangelie de oproep te verstaan tot het vermenschlijken van de wereld door de mens te bevrijden uit zijn vervreemding.

Deel II – Spiritualiteit

Spiritualiteit is een levenshouding, die gedragen wordt door een visie op het geheim dat ons leven bepaalt, God. Ze moet contextueel en dialogisch zijn: betrokken op de zinsgevingsvra-

gen van het eigentijdse dagelijkse leven en verstaan en gedragen door velen. Achter de visie zit een visioen, dat het ideaal dat in de visie besloten ligt werkelijkheid wordt. Bij mensen met een christelijke levensvisie wordt die bepaald door de droom van Jezus van Nazareth, dat er eens een wereld zal komen, waarin God en mens met elkaar verzoend zijn, een wereld waar gerechtigheid en vrede de verhoudingen tussen de mensen bepalen.

Het Tweede Vaticaans Concilie bracht een beslissende wending in de beleving van de spiritualiteit teweeg. De menselijke ervaring werd opgenomen als vindplaats van God en de aandacht werd gevraagd voor de 'tekenen des tijds'. Deze tekenen onderkennen, doorzoeken en in het licht van het evangelie verstaan verankeren de beleving van de spiritualiteit in de tijd. Spiritualiteit kan ons gevoelig maken voor de feitelijke situatie en ons aansporen te streven naar gemeenschapsbeleving als tegenwicht van de individualistische tijdgeest. Ze zal zich uiten in het zoeken naar geestverwanten om bondgenoten te vinden in de strijd tegen het negatieve van de tijdgeest of voor de bevordering van het positieve, zoals democratisering en emancipatie.

De religieuzen ontdekken opnieuw de kritische functie die zij van huis uit hebben gehad. Op hen rust de plicht de spiritualiteit levend te houden en over te dragen aan toekomstige generaties. Religieuze gemeenschappen dienen bronnen van spiritualiteit te zijn.

Deel III – Identiteit

Men wordt een persoon met een duidelijke identiteit, wanneer men harmonie heeft bereikt tussen de traditie waar men vandaan komt en de eigentijdse cultuur waarin men staat, tussen de gemeenschap waartoe men behoort en de eigen persoon. Disharmonie kan leiden tot fundamentalisme: verabsolutering van de traditie en isolering van de eigentijdse cultuur, of tot polarisatie: afwijzing van de traditie en concentratie op de culturele actualiteit. Om deze gevaren te vermijden is er een voortdurend communicatieproces nodig, een identiteitsberaad op basis van geloofscommunicatie. Daarbij is uiterlijke of innerlijke druk uit den boze. Enerzijds moet men de pluralistische belevingswijze zoveel mogelijk onder woorden trachten te brengen, anderzijds moet men tot een compromis proberen te komen, zodat men zich daartoe kan verplichten. Spiritualiteit heeft een binnenkant die gestalte krijgt in gebed en bezinning, en een buitenkant die blijkt uit de omgang met mensen en dingen. Tussen beide gerichtheden moet harmonie groeien. Christelijke spiritualiteit herkent het beeld van Jezus in de mens naast ons, die ons met vragende ogen aankijkt. Waar gebed en bezinning ons leren om tot God 'Vader' te zeggen, moet de omgang met de medemens ons leren de ander 'broeder' of 'zuster' te noemen en ook daarnaar te handelen.

De Duitse theologe Dorothee Sölle onderscheidde drie karaktertrekken in het beleven van de naastenliefde: leren geven en nemen, aandacht krijgen voor de werkelijkheid van de ander en de pijn niet ontkennen die men lijdt om de eigen onmacht naar anderen toe. Zij vormen een proces van langzame groei in solidariteit met de ander. Het is een overgang van donker naar licht om in het schemerduister de gelaatstreken van je broeder of zuster te ontdekken. Onmacht ervaren wij ten aanzien van het onrecht om ons heen. Mogen we zeggen: 'Daar is niets aan te doen'? Het grote gevaar is dat we gevoelloos en apathisch worden. Dat kan geen goede levenshouding zijn. We mogen God beschouwen als een bondgenoot, die met ons vecht tegen het kwaad en ons eruit wil redden. Jezus, het zichtbaar geworden beeld van God, is weerloos gestorven en heeft zo het laatste kwaad, de dood, overwonnen. Deze gedachten kunnen ons op een spoor zetten dat, temidden van uitzichtloosheid, perspectief biedt. Jezus leerde ons om vergeving te schenken zonder voorwaarden vooraf. In de Schrift wordt vrede de 'vrucht van gerechtigheid' genoemd. Vrede kan slechts tot stand komen binnen een democratische samenleving waar de rechten van de mens geëerbiedigd worden. Christelijke gerechtigheid heeft nog een bijzonder facet: onrecht moet hersteld worden door meer te doen dan het recht bepaalt. Kerken hebben hier een eigen rol te vervullen. Allereerst moet er binnen de kerkgemeenschap zelf een proces van dialoog op gang gebracht worden om tegengestelde meningen te overbruggen.

Nawoord – Communicatief geloofsmilieu

De kerk is niet meer zoals vroeger het bindend element in de samenleving. Het is zinloos om zijn toevlucht te nemen tot reconstructie van wat eens was. De enig juiste houding van de kerk is dan ook dat zij de moderne cultuur aanvaardt met de daarin besloten opdracht te zoeken naar vormen waarin 'gemeenschap' binnen die cultuur gestalte kan krijgen.

De kerk moet een 'communicatief geloofsmilieu' (bisschop Ernst) worden, een milieu waarin het geloof met elkaar gecommuniceerd wordt. Hetzelfde geldt voor een religieuze gemeenschap. Communicatie op geloofsniveau zal meebrengen, dat men tot een profetisch – kritisch bewustzijn komt. Profetisch in die zin dat men aanwijst en aanklaagt waar structuren mensen onder druk zetten; kritisch in de zin van onderscheiden waar het op aan komt. In zo'n milieu zullen de armen en de behoeftigen in het middelpunt van de gemeenschap geplaatst worden. Geloven is niet eenduidig. Mensen geloven wel in hetzelfde, maar op verschillende manieren. Er moet ruimte zijn voor een veelvoud van geloofswegen. Daarom moet er een klimaat van dialoog heersen met een gezag dat iets te zeggen heeft en van beneden af geogst wordt.

In de ontwikkeling van de kerk als organisatie naar gemeenschap spelen de religieuzen een eigen rol. Zij worden tot gemeenschap geroepen door hun geloften, waardoor zij zich verplichten tot het delen van de gaven van het hart (celibaat), hoofd (gehoorzaamheid) en handen (armoede). Zij vormen bij uitstek een communicatief geloofsmilieu. Hun charisma is profetisch – kritisch in de strikte zin van het woord. Het is daarom te hopen dat er mensen gevonden worden, die zo van het evangelisch ideaal bezielde zijn, dat zij zich geroepen voelen tot een religieuze gemeenschap toe te treden.

Enkele persoonlijke kanttekeningen

Uit dankbaarheid jegens Ton Baeten besloot ik positief te reageren op het verzoek om voor het *Bulletin* van de Konferentie Nederlandse Religieuzen een boekbespreking van *Op-sporen* te leveren. Ton Baeten stond toe zijn artikelen in *Berne* over te nemen in het contactorgaan van de Broeders van Oudenbosch, *Ons Leven*. Op één na werden alle nu gebundelde artikelen opgenomen in ons contactorgaan. Talrijke abonnees hebben mij hun grote waardering voor zijn artikelen betuigd.

In de paragraaf *Betekenis van het evangelie* (blz 67v.) ziet Baeten een nieuwe kerkwording opkomen, "die niet in juridische termen omschreven kan worden, maar wel degelijk kerk in de zin van 'gemeenschap rond Jezus Christus' genoemd mag worden". Ik ben het met Baeten eens dat die juridische termen niet gelezen kunnen worden in de codex van 1983. Ik denk dat het zelfs beter is dat er geen pogingen ondernomen worden om de codex zodanig gewijzigd te krijgen, dat ze er wel in opgenomen worden. Wel lijkt het mij wenselijk dat de groeperingen die Baeten op het oog heeft –op grond van hun idealen en ervaringen – pogingen ondernemen om het bereikte te consolideren door bepaalde regelingen, die óók (burgerrechtelijke) juridische elementen kunnen bevatten.

Tallose malen gebruikt Baeten het woord 'religieuze' als adjectief bij woorden als beleving, ervaring, beweging, traditie, gemeenschap. Meestal maar niet altijd is het duidelijk of hij het woord 'religieus' gebruikt in de algemene zin van godsdienstig 'of in de meer strikte zin van betrekking hebbend op leden van instituten van toegewijd leven' (canon 573 vv). Het woord 'religieus' is gemakkelijk te vermijden en dat heeft minstens het voordeel, dat groeperingen die niet behoren tot 'instituten van toegewijd leven', maar wel gekenmerkt zijn door hun onderlinge verhoudingen en pastorale inzet voor de slachtoffers van de samenleving, zich niet buitengesloten behoeven te voelen.

Op blz. 156 zegt Baeten over de religieuzen (in strikte zin): 'Zij worden tot gemeenschap geroepen door hun geloften waardoor zij zich verplichten tot het delen van de gaven van het hart (celibaat), hoofd (gehoorzaamheid) en handen (armoede)'. Hij werkt dat niet uit in *Op-sporen*. Wie geïnteresseerd is in een mooie uitwerking zij verwezen naar zijn boek *Kom maar eens kijken waar ik woon. Religieus gemeenschapsleven vandaag en morgen*; Abdij van Berne, Heeswijk 1997.

Tot slot wil ik graag Baetens boek van harte ter lezing aanbevelen. En dat niet alleen voor religieuzen in de strikte zin van het woord.

Br. Nico Warmerdam

Jef Stevens, De menselijke kant van het religieuze leven, Heeswijk (Berne) 2001, ISBN 90-762-4234-8, prijs f. 32,50

Een religieus instituut is, in een bepaald opzicht, een organisatie als iedere andere. Er is een wisselwerking tussen de individuele leden en de groep als geheel, tussen 'basis' en 'top'. Deze wisselwerking kan meer of minder 'lukken' en de slagingskansen zijn met gerichte middelen te vergroten.

Er worden wensen en noden verwoord, en een bestuur heeft als taak hierop te reageren. Zo'n bestuur bedenkt wat nodig is, besluit hierover en draagt verantwoordelijkheid voor de uitvoering. Na verloop van tijd wordt gekeken of het beleid aan de bedoelingen beantwoordt. En hieromheen vindt onmisbare communicatie plaats. Beleidsontwikkeling, -implementatie, evaluatie en communicatie zijn elementen van alle bestuurswerk.

En de organisatie staat in de tijd, en moet dus rekening houden met verleden en toekomst; de organisatie staat in een context, een omgeving, die daar in zekere mate invloed op uitoefent; ze kent een cultuur ('zo zijn onze manieren') en een structuur, enzovoort enzovoort.

Natuurlijk heeft een religieus instituut unieke kenmerken: een wezenlijke kern, die het religieus instituut maakt tot wat het is.

Toch is het interessant, ook voor theologen, de organisatiekant ervan te bekijken, door de ogen van iemand die juist daarin is gespecialiseerd. Deze kijk biedt het boek "De menselijke kant van het religieuze leven" van Jef Stevens. Stevens werkt als educatief medewerker bij het Centrum voor Christelijk Vormingswerk (CCV), en heeft in die hoedanigheid al dertig jaar ervaring met het vormen en begeleiden van (Vlaamse en Nederlandse) religieuzen. Hij is ook bekend van zijn eerdere publicatie "Religieuzen in de woestijn. Een multidisciplinaire benadering" (Boxtel, 1992).

Met zijn gedegen kennis van de gebruikelijke gang van zaken in congregaties, maakt hij gebruik van grondinzichten uit de psychologie, sociologie, de organisatiewetenschappen en de agogische wetenschappen om alle bovenstaande zaken (en meer) onder de loupe te nemen. In zeven hoofdstukken behandelt hij: het individuele lid en zijn/haar levensverhaal, de lokale religieuze gemeenschap, de congregatie als organisatie, het besturen van een congregatie, het kapittel, het behoeden en bevorderen van kwaliteit, en permanente vorming en animatie. Stevens zet helder en toegankelijk zaken op een rij, wijst op aandachtspunten die in ieder bestuurswerk gelden en de kwaliteit ervan bevorderen en brengt deze met elkaar in verband. Dit gebeurt vanuit een realistisch perspectief, namelijk rekening houdend met verouderende en veelal krimpemde organisaties. Ook de inschakeling – in toenemende mate – van leken komt aan bod. Elk hoofdstuk wordt afgesloten met vragen voor verwerking, zowel individueel als in groepsverband.

Dit boek is een absolute aanrader voor iedereen die te maken heeft met de organisatorische en beleidsmatige kant van religieuze instituten, maar ook van KNR en de Samenwerkingsverbanden. Misschien is er sprake van vermoeidheid als het aankomt op bestuurlijke kwesties, misschien bent u het zoveelste gesprek, het zoveelste stuk literatuur hierover beu, misschien denkt u in verband hiermee alleen maar aan de last die bestuurswerk met zich meebrengt. Juist dan raad ik u dit boek aan (het is niet saai!), en vooral het gesprek over elk hoofdstuk, met de mensen in uw omgeving, met mede-religieuzen en mede-werkers. Het zal u voeden, inspireren en enthousiasmeren, want het helpt u te werken aan kwaliteit, aan een klimaat waarin ieder tot zijn / haar recht komt, en dat is iedereen veel waard!

Een voorbeeld, dat ieder bestuur kan helpen. Besturen komt vaak neer op het begeleiden van veranderingsprocessen. Of het nou gaat om kleine of grote dingen (een nieuw koffiezetapparaat of de om- of afbouw van de organisatie), er is een situatie, waarin men wat veranderd wil zien. Dan komt het erop aan, als bestuur alle stappen en stapjes te zetten van de huidige naar de gewenste situatie. Stevens biedt als hulpmiddel een simpel werkmodel, dat bestaat uit vijf fasen:

Fase 1: de analyse van de feitelijke situatie

Fase 2: de (her)formulering van de gewenste situatie

Fase 3: het ontwerpen van een actieprogramma

Fase 4: het progressief uitvoeren van het ontwikkelingsplan

Fase 5: de evaluatie van de geleverde inspanningen

Het model moge simpel zijn, de uitvoering moet grondig gebeuren. Het overkomt alle besturen wel eens dat ze wel een vaag idee hebben over dat er iets zou moeten veranderen, maar dat ze niet precies weten wat. Een maatregel kan dan genomen zijn, zonder dat goed is nagedacht over de bestaande situatie (en hoe die is ontstaan, bijvoorbeeld) of dat men overeenstemming heeft bereikt over de gewenste situatie. Vaak blijft dat impliciet: 'we weten toch wat we bedoelen?!' Maar dat hoeft niet het geval te zijn. Ook gebeurt het dat besturen (en typisch Hollandse gewoonte!) gewoon een ander aan het werk zetten: 'we stellen een commissie in!' Nog een misser die besturen nogal eens slaan: het vergeten of achterwege laten van de evaluatie. Hoe kun je als bestuur weten of bereikt is wat je wilde, als je niet evalueert?? Of je beleid adequaat geweest is kun je alleen toetsen door de betrokkenen te vragen: 'is het nu beter?' En hoeveel beleid blijft er niet steken in mooie woorden, maar vergeet (of verzuimt!) men om het ontwikkelingsplan uit te voeren??

We kennen allemaal voorbeelden. Het falen van ons Nederlandse politieke bestuur is ons de laatste tijd herhaaldelijk en pijnlijk onder ogen gebracht. Maar ook in uw midden kan het nodig zijn het besturen te toetsen en, wellicht, op onderdelen te wijzigen. Jef Stevens kan daarbij een zeer toegankelijk en praktisch hulpmiddel zijn.

Inge van Nistelrooy

Diarmuid O'Murchu o.m.i., Armoede, celibaat en gehoorzaamheid. Een radicale optie voor het leven, Heeswijk (Berne) 2001, ISBN 90-762-4230-5, prijs f. 27,50

Bij de oprichting van de SNVR-studiegroep 'religieus leven' (de Algemene Vergadering van november 2000 gaf het startschot) werd als studie-suggestie meegegeven een recent boek van Diarmuid O'Murchu o.m.i.. Dit werk is inmiddels in het Nederlands vertaald als "Armoede, celibaat en gehoorzaamheid. Een radicale optie voor het leven". Het lezen van dit werk is een ontdekkingsreis met onvermoede vergezichten, het beschrijven ervan een zware opgave. Eigenlijk volstaat dit advies: lees, bespreek en oordeel zelf!

Toch een poging? O'Murchu is niet alleen belezen en deskundig, hij is buitengewoon bevlogen. Hij kent en beoordeelt de gangbare westerse spiritualiteit, en ziet in de oosterse spiritualiteit een leerschool van geweldloosheid, die ons weer terug kan brengen bij de oudere tradities. Hij corrigeert niet alleen, maar zet sommige zaken compleet op z'n kop: in zijn radicale veroordeling van de gangbare 'wettische' opvatting van de geloften van armoede, celibaat en gehoorzaamheid, biedt hij verrassende nieuwe perspectieven door een waardegeoriënteerde opvatting van de geloften die vrij maakt en nieuwe vormen van religieus engagement oplevert. Hij biedt een onthutsende kijk op de feitelijke versmelting van (westerse) godsdienstigheid met geweld (jegens vrouwen, de natuur, andere volken/rassen), en op de rol van de rooms-katholieke kerk en religieuzen zelf daarin. Ook hierin is hij radicaal: de 'radicale optie voor het leven' uit de ondertitel, krijgt geen gestalte in de kerkelijke instituties, maar in nieuwe bewegingen, zoals Greenpeace en het feminisme, die als voorlopers, grensverkenner en kritische tegenhangers een belangrijke (mogen we zeggen 'profetische?') rol vervullen. En religieuzen hebben, als 'liminale' mensen, tot taak, tot plicht zich (mede) te begeven op deze grensgebieden, als tegenwicht tegen de overheersende cultuur van geweld. Onze cultuur blijft in gebreke in de beantwoording van menselijke zinvragen en in het helpen bestrijden van geweld (in seksualiteit, consumptisme en ontbering, en patriarchale controle). Religieuzen hebben hier een eigen bagage, een eigen leefvorm, die perspectieven opent in het zoeken naar zin en het overwinnen van geweld.

O'Murchu is verrassend. Ook schokkend, in zijn analyse van het geweld in onze cultuur. En onthutsend, in zijn visie op onze vaak krampachtige wijze van omgaan met seksualiteit. En bevrijdend, voor armen, stimulerend, voor vrouwen, in hun strijd tegen onrecht. En aanstekelijk: zijn onrust en heilig vuur zijn indringend, uitdagend. Maar niet eenvoudig. En dat laatste ligt jammer genoeg vooral aan de ingewikkelde vertaling, die de Vlaamse oorsprong van de vertaler voortdurend verraadt.

O'Murchu biedt stof tot nadenken voor iedereen die in een werkelijk hedendaagse visie op het religieuze leven is geïnteresseerd, en in de perspectieven van soberheid, verbondenheid,

onderlinge samenwerking en geweldloosheid het ene grote visioen van Gods Rijk ziet oplichten. Dat visioen van vrede mag onrustig maken, dingen op z'n kop zetten, onze veilige haard onzeker maken. In naam van dat visioen kunnen we (nog altijd) opnieuw de stappen zetten: zien, bewogen worden en in beweging komen!

Inge van Nistelrooy

Henri Rijksen en Annelies van Heijst, Levensvragen in de hulpvraag. Een werkboek voor hulpverleners en pastores, Best (Damon) 1999, ISBN 90 5573 030 0, prijs f. 26,50

Pastoraal werkenden in de verpleging en verzorging zullen het allemaal herkennen: personeelsleden die niet weten wat het pastorale werk inhoudt; collega's die denken dat het niet meer is dan 'wat praten met de bewoners'; leidinggevenden die geen meetbaar resultaat (een product) zien en daarom voortdurend de vraag naar het 'nut' van geestelijke begeleiding stellen (of deze niet stellen, maar op basis van hun eigen (negatieve) oordeel bezuinigen of opheffen).

Nu er tekorten zijn aan 'handen aan het bed', staat de functie van pastor vaak onder druk. De tegenstelling, tussen verpleging/verzorging enerzijds en pastorale zorg anderzijds, en het op basis daarvan uitspelen van de één tegen de ander, berust op volstrekt verkeerde gronden. Pastorale zorg is een integraal onderdeel van 'goede zorg'.

Om dat duidelijk te maken aan de beroepsgroep van hulpverleners, waarmee veelvuldig wordt samengewerkt, is het boek "Levensvragen in de hulpvraag. Een werkboek voor hulpverleners en pastores" een welkom hulpmiddel. Het is geschreven door Henri Rijksen en Annelies van Heijst, in nauwe samenspraak met vertegenwoordigers van beide beroepsgroepen

Zoals de titel al zegt: in een hulpvraag kan een levensvraag doorklinken. Hoe herken je die levensvraag? Om welke levensvraag gaat het en hoe krijg je daar een scherp beeld van? En hoe ga je daarop in? Welke methoden zijn er en wat zijn zinvolle doelen van begeleiding van levensvragen? Dat zijn de vragen waarop dit boek in gaat. Daarmee reikt het boek niet alleen een methode aan voor pastores, maatschappelijk werkers en GGZ-medewerkers, maar wil het ook een gesprek op gang brengen tussen hulpverleners en pastores over hun eigen werkterreinen, werkdoelen en functies. Vaak weten zij immers niet goed wat de ander doet, weet men elkaar niet te vinden en kan de specifieke deskundigheid dan ook niet optimaal worden ingezet. Het boek is een werkboek: het bevat casussen, samenvattingen, verwerkingsvragen en een model voor het ontwikkelen van vaardigheden om goed in te gaan op zinvragen in de hulpvraag.

Het boek dient daarmee één doel: zo goed mogelijke zorg. Immers, zorg die voorbij gaat aan levensvragen of deze verkeerd begrijpt of benadert, laat mensen in de kou staan.

Inge van Nistelrooy

Jij bent de god

Jij bent de god die mij ge - ge - ven is,
de be - ker die voor mij in - ge - schon - ken staat.
Mijn le - vens - lot - rust - in jouw hand, goed land
is mij ten deel ge - val - len.

2. Jij bent het lot dat mij beschoren is,
mijn schaduw, de engel die mij troost mij kwelt -
laat deze kelk aan mij voorbijgaan. gauw,
ik kan geen mensen drinken.
3. Wie ben je, jij die mij te drinken vraagt?
Je aarzelt nog aan mijn deur, je klopt en wacht,
een dorstend hert - en ik een lege bron
dorstend naar stromen regen.

Bron: Liturgische gezangen voor de viering van de Eucharistie, Hilversum 1973
Gooi en Sticht - Kampen

aantekeningen bij het lied JIJ BENT DE GOD

In **strofe 1** worden vier parallelle bewegingen aangeduid:

- God is mij gegeven,
- de beker is voor mij ingeschonken
- mijn lot rust in jouw hand,
- goed land is mij ten deel gevallen.

God wordt zelfs *beker* genoemd. Dat gebeurt ook in psalm 16,5. Daar is sprake van erfgoed en (in vers 6) van meetsnoeren (namelijk om het land te meten). Deze strofe is te beschouwen als een vrije bewerking van het middendeel van psalm 16, inclusief het beeldrijm, dat zo kenmerkend is voor de hebreeuwse poëzie.

In **Strofe 2** komt dat *lot* terug: God wordt nu zelf *zo* genoemd, maar ook *schaduw*, troostende en kwellende *engel*. Daarbij wordt in de derde regel een verband gelegd met Jezus' doodstrijd in de hof van olijven (Lucas 22, 41-43). God, suggereert de dichter, staat niet gelijk met alleen gerieflijke dingen: de beker (de kelk) kan weleens gevuld zijn met bittere drank. In regel 4 wordt dat beeld nog verder doorgevoerd: de bittere drank, dat zijn in feite *mensen*, die de dichter (de zanger/es, de lezer/es) slechtgezind zijn. Moet ik die toch drinken = toelaten? Hier wijkt het lied af van de psalm. Deze andere koers zet zich voort in de volgende strofe.

Strofe 3 opent met een dubbelzinnige regel. Iemand vraagt de dichter te drinken. Deze woorden kunnen terugslaan op de vorige strofe: dan is het een aansporing om de daar genoemde beker met mensen te ledigen. Maar te *drinken vragen* kan ook betekenen: mag ik (van) jou drinken? Deze betekenis bepaalt de laatste drie regels. Aan de deur (dat is ook een soort mond) van de dichter vraagt iemand te drinken. Wie? *Jij*, zegt de dichter. Dezelfde *jij* waarmee het lied begint. God dus. Nu zijn de rollen omgedraaid. God *geeft* niet alleen (strofe 1), is niet alleen een beker, eventueel gevuld met een bittere drank (strofe 2), maar *vraagt* de dichter die beker zelf te vullen. God is hier een dorstig hert (het omgekeerde van psalm 40,2), dat wil drinken uit de *bron* van de dichter. De tekst herinnert impliciet aan de beker koud water van Mattheus 10,42 en aan het laven van de dorstigen in Mattheus 25, 31-46

(het laatste oordeel). Ocharme, die bron is leeg en wacht op stromen regen. Zolang de bron leeg is, hoe moet het dan met God? Etty Hillesum (12 juli 1942): "Ik zal je helpen, God".

De verschillende stappen van het lied vloeien associatief uit elkaar voort. Wat het lied niettemin moeilijk maakt is de dubbele wending: eerst van een gerieflijke God naar een lastige God, vervolgens van een lavende God naar een dorstige God. Het lied is op die manier een beknopte samenvatting van mystiek als leven met God.

Theo Sponselee

Bezinningsbijeenkomst over armoede

Toelichting: In onze samenleving is armoede vaak onzichtbaar. Toch leven er grote groepen mensen gedwongen in armoede. Wie zijn zij, hoe zien we hen en wat raakt ons?

Doel: Bezinning op armoede als een maatschappelijk probleem en niet als een individueel probleem en daarnaast een bezinning op een 'spiritualiteit van de strijd' van mensen in armoedesituaties en hun bondgenoten.

Organisatie: Deze bezinningsbijeenkomst wordt georganiseerd door medewerkers van het 'Z3 project tegen armoede'. Dit is een project van religieuzen en is onderdeel van de stichting 'Zingeving en emancipatie door gerechtigheid' (stichting ZEG). Het project is gevestigd in bezinningscentrum de Zwanenhof te Zenderen.

De medewerkers hebben via hun directe contacten en ontmoetingen inzicht gekregen in de leefwereld van mensen in armoedesituaties. Vanuit hun theologische achtergrond verzorgen zij daarover inleidingen voor mensen die actief zijn binnen kerk en diaconie. Daarnaast zijn ze actief in de Arme Kant van Nederland en ondersteunen zij belangenorganisaties van uitkeringsgerchtigden, met name van bijstandsvrouwen.

Programma: Het programma bestaat uit 2 dagdelen. In het eerste dagdeel staan de eigen ervaringen centraal van de deelneem(st)ers rondom de vraag: 'wat raakt ons? In het tweede deel bezinnen we ons op een 'spiritualiteit van de strijd' vanuit kernbegrippen: rechtvaardigheid en barmhartigheid, weerbaarheid en kwetsbaarheid, respect en bondgenootschap. Hoe zien we de armen vanuit die kernbegrippen en wat hebben zij ons daarover te vertellen?

Waar en wanneer?: Project Z3 verzorgt dit aanbod in uw eigen huis eventueel binnen uw eigen retraite en bezinningsprogramma's. In 2002. De precieze organisatie gebeurt in overleg met de betreffende huizen.

Adres en contactpersoon: Mirjam Schuilenga, Z3 Project tegen armoede, Retraitehuisweg 6 7625 SL Zenderen, telefoon 074-2659525, fax 074-2659530, e-mail: Z3.ZEG@Zwanenhof.nl

Bezinningsdagen over spiritualiteit en de beleving van het gelofteleven

Spiritualiteit van beneden

Met behulp van boeken van de Duitse Benedictijn Anselm Grün, maakt u kennis met de spiritualiteit van beneden. Het is de religieuze weg die langs de ervaring van het mislukken leidt tot de 'roep' uit de diepte en tot een diepe relatie met God. Tegenover de spiritualiteit van beneden staat de spiritualiteit van boven. Het is de spiritualiteit waar velen van ons mee zijn opgevoed. Die gaat niet uit van de realiteit, maar stelt ons idealen voor ogen die wij kunnen nastreven. Naarmate we ouder worden ervaren we echter dat we verre van volmaakt zijn. De bijbel stelt ons nooit perfecte mensen ten voorbeeld. Gods kracht werkt sterker in ons naarmate onze eigen kracht zwakker is. In Jezus' optreden en in zijn verkondiging ontmoeten we steeds een spiritualiteit van beneden. De weg naar God is een neerdalen in de eigen werkelijkheid.

Radicale optie voor het leven

Religieuze mensen en religieuzen zijn bereid om aan zichzelf en aan elkaar op radicale wijze de vraag naar God en naar de ervaring van God te blijven stellen. Zij vrezen niet voor hun zendingsopdracht en voor de zinvolheid van hun leven, omdat zij vasthouden aan de identiteit die de navolging van Christus ten allen tijde heeft bepaald, namelijk de Godservaring midden in de wereld, en de overgave van onze vrijheid in de geloften als een dienst aan God

en aan de bevrijding van de ander. Enkele voortrekkers van het hedendaagse religieuze leven zijn Johann Baptist Metz, Sandra Schneider, Herman Schalück, Anselm Grün, Jacques Haers, Joan Chittister en Diarmuid O'Murchu. Hun gedachtegoed zet ons op weg om samen op zoek te gaan naar een eigentijdse, radicale interpretatie en invulling van het religieuze (gelofte)leven. Zolang er bezielde mensen zijn die erin slagen hun leven zin en betekenis te geven, is er toekomst voor het religieuze leven.

De bezinningsdagen worden gegeven aan groepen van minimaal acht religieuzen, op de plaats die de aanvrager wenst. Er kan ook gekozen worden voor meerdere dagdelen, verspreid over een langere periode. De kosten die de Equipe Mobile in rekening brengt, zijn 35 euro per dagdeel, plus materiaalkosten en kilometervergoeding.

Equipe Mobile Montfortanen, mevrouw Thérèse van Grootel, Montfortlaan 12
5688 NM Oirschot, tel. 0499-572404, thvangrootel@wish.nl

Recent verschenen tijdschriften

Jonge Kerk- jongerentijdschrift –
Opvoeding (september 2001)

Jonge Kerk gaat over de spanning die een eerste schooldag met zich meebrengt. Ouders geven een stukje opvoeding uit handen en moeten het kind echt loslaten. Een belangrijk onderdeel van opvoeden is de goede balans vinden tussen ruimte geven aan het kind voor eigen initiatieven en tegelijkertijd structuur en sturing bieden. Een kind is gebaat bij duidelijkheid. De artikelen geven voorbeelden van hoe er soms in de opvoeding gefaald wordt of juist hoe het ook, en soms beter, kan.

Jonge kerk, apost.vh.gebed@antenna.nl,
<http://antenna.nl/jongekerkerk>. postbus 418,
6500 AK Nijmegen, 024 - 3222495,

De Heraut- maandblad voor geloofsverdieping - Leviticus (september 2001)

De Heraut heeft het bijbelboek Leviticus als onderwerp. Het kleinste boek, maar wel het hart van de joodse Thora. 'Wees heilig, omdat Ik heilig ben.' Dat is de uitdaging waar de hele Thora uit voortvloeit. Die uitdaging concretiseert zich in voorschriften en wetten. Daar zijn hele bekende onder zoals het gebod op de naastenliefde, maar ook voorschriften die volkomen indruisen tegen het moderne levensgevoel zoals de behandeling van de seksualiteit. Het boek Leviticus kreeg zijn definitieve vorm pas na de Ballingschap, maar zijn plaats is aan de voet van de Sinaï. Het eerste artikel laat zien waarom dit boek ook voor de lezer van onze tijd boeiend en interessant is. Ook wordt ingegaan op de regels van het boek en het nut ervan. Vervolgens is er aandacht voor de vertaling van het 'Wees heilig, omdat Ik heilig ben' in de joodse traditie, de Grote Verzoending en de betekenis van 'reinheid'

in het dagelijks leven van een jood. Als laatste worden de Sabbat, het sabbatsjaar en het jubeljaar besproken. Leviticus is uniek om op het spoor te komen van de verhouding tussen de Eeuwige en het oude Israël. Het inspireert nog steeds het geloof en de levensgewoonten van de Joden nu en kan voedsel geven aan het christelijk beeld van God en heiligheid van leven.

De Heraut, apost.vh.gebed@antenna.nl,
<http://antenna.nl/heraut>. postbus 418,
6500 AK Nijmegen, 024 - 3222495,

Tijdschrift Geestelijk Leven (juli/augustus 2001)

Het juli-augustusnummer bevat naast TeGeLijktijd van Roos Maes, gedichten en psalmhertaling van Karel Staes en boekbesprekingen, de volgende artikelen, opinies, ervaringsberichten en rubrieken: 'Wie is Jezus voor mij?' door Jaak Vandembulcke: De historische en literair-kritische analyse van het Nieuwe Testament tonen ons Jezus als een menselijk gelovig man. De theologie heeft echter de goddelijkheid van Jezus daarnaast geplaatst. Onmogelijk. Jezus moet voluit zijn menselijkheid terugkrijgen.

'De monnik in ieder van ons. Raimon Panikkar over een nieuw monnikendom voor deze tijd' door Marc Van Trente: In de traditionele vormen neemt de monnik afstand van de wereld. De nieuwe monnik wil zijn leven ook concentreren op het Absolute, maar dit niet door de aarde los te laten, wel door alles te overstijgen wat hem belet het seculiere zelf te zien als een verschijningsvorm van het goddelijke. Zo kan ieder mens monnik worden.

'De droom van een ketter: Kritische reactie op Lenaers' TGL-cahier' door Jan Becaus:

In zijn TGL-cahier 'De droom van Nebukadnezar' zuivert Roger Lenaers de katholieke leer uit van historische ballast. Maar hij gaat daarin te ver voor de gewone sterveling die niet kan overleven met de eenzaamheid die uitgaat van een rationele, afstandelijke God.

'Godsdienst is meer dan mensenwerk. De voort-durende crisis van de kerk' door Christophe Brabant: De spanning tussen ervaring enerzijds en openbaring anderzijds is typisch voor het christendom. Een fenomeen als 'Rent-a-priest' brengt deze spanning scherp tot uiting, en wil ze beslechten in het voordeel van de ervaring. Maar kan dat wel? De spanning uithouden is immers de voortdurende noodzakelijke crisis van de kerk als gemeenschap.

'Zingeving te koop. 'Pastoraal' in voorzieningen met personen met een verstandelijke handicap' door Luc Van Gorp: Pastoraal in een instelling voor verstandelijk gehandicapten krijgt weinig kans omwille van de identificatie met de kerk. Wanneer pastoraal echter positief wordt omgebogen tot zingeving, verandert de houding bij begeleiders, verantwoordelijken en vrijwilligers. Dan willen ze er wel voor gaan.

'Hoe heb ik lief, als ik mijn God liefheb? John D. Caputo over religie' door Erik Borgman: Volgens John D. Caputo is religie de liefde voor het onmogelijke. En dat is goed nieuws, want dat wil zeggen dat religie, onder steeds andere gestalten, altijd opnieuw de kop opsteekt. Religie is universeel en ze is méér dan een visie: ze behelst een bepaalde omgang met de werkelijkheid.

'Kwetsbaar, in vol vertrouwen' door Kitty Mul: Wie zijn leven durft te verliezen, vernieuwt het. Zoals de 72 mannen en vrouwen die in Lucas 10, 1-22 als lammeren midden de wolven worden gestuurd om het koninkrijk Gods te verkondigen en zieken te genezen. We zijn pas echt vrij en genieten het diepst als we ons niets toe-eigenen. Dan zijn we vrij om alles te geven en alles te ontvangen.

'Zo d'ouden zongen... De theologie van Edward Schillebeeckx en Erik Borgman' door Lea Verstricht: Er loopt een duidelijke lijn van de theologie van E. Schillebeeckx naar die van E. Borgman. Dat blijkt uit het eerste deel van de biografie die de laatste over de eerste (zijn leermeester) schreef. Er zijn drie gemeenschappelijke elementen: het inspelen op de concrete situatie, de historiciteit, en de

spanning tussen ervaring en kerkelijke autoriteit.

Tijdschrift Geestelijk Leven (Maria Houben), Ravenstraat 98, B-3000 Leuven, (32) (0) 16 / 240194, e-post: t.g.l@chello.be webstek: <http://www.tgl.be>

Klinker - Dat bedoel je toch?! (augustus 2001)

Het kaderblad *Klinker* (mede uitgegeven door de KNR) richt zich sinds 12 jaar op de begeleiders en beleidsmakers in het levensbeschouwelijk jongerenwerk. Het komt zes keer per jaar uit en behandelt iedere keer een thema uit de belevingswereld van jongeren van ongeveer 12 tot 18 jaar. Dit thema wordt door middel van achtergrondartikelen, opinie en vooral ook methodieken en werkvormen belicht. De informatie en werkwijzen zijn direct bruikbaar in kerkelijk groepswork, onderwijs en vrijetijdsactiviteiten met jongeren. Het augustusnummer van *Klinker* heeft als thema *'Dat bedoel je toch?!'* De 'invalshoek' geeft persoonlijke bespiegelingen over het thema vanuit een bijbelse of christelijke optiek die discussie kunnen oproepen. Vervolgens wordt aan de hand van het thema ingegaan op hoe jongeren hiermee omgaan, wat het betekent in de leefwereld van jongeren. Ook wordt besproken wat dit thema te maken heeft met jongerenpastoraat en welk materiaal er te vinden en te gebruiken is. In de 'werkvormen' staan suggesties om groepsgewijs aan de slag te gaan. Het spel 'Ik geloof er niets van' gaat over geloofscommunicatie: met elkaar in gesprek gaan over je geloof. Dat vinden we bijna allemaal eng en moeilijk; het is zo persoonlijk. Met jongeren is het al helemaal lastig, vooral als je denkt dat zij toch niets geloven. Maar er is toch wel een manier om hier met elkaar over te praten. Bijbelteksten, hoewel het oude teksten zijn, kunnen hierbij helpen; ze roepen nog steeds heel veel op. In het niet themagebonden gedeelte besteedt *Klinker* aandacht aan de Vredesweek (de laatste volle week van september); stelt een 'vrijwilliger' een vraag over jongerenwerk aan een 'beroeps' en worden in de rubriek 'Trendwatcher' de gewoontes van jongeren nader bekeken. Michel van der Maas geeft in 'Bezinningscentra' een impressie van een dag in de 'schoolverlaters-driedaagse' die in het bezinningscentrum van de paters Maristen, huize Loreto, gehouden is. Als vertrouwd op de materiaal- en informatiepagina's weer veel nieuwe

uitgaven en activiteiten voor jongeren en vrijwilligers.

e-mail: W.de.Boer@kcl.nl website:

www.kcl.nl tel: 030 - 2312663,

Catharijnesingel 80, 3511 GN

Utrecht

Benedictijns Tijdschrift voor evangelische bezinning - geredigeerd en uitgegeven door de monniken van Egmond (september 2001)

Met dit derde nummer van de jaargang wordt het eeuwfeest van de kartuizer orde gevierd. Op 6 oktober aanstaande zal het 900 jaar geleden zijn dat de heilige Bruno, de stichter van de strengste der contemplatieve kloosterordes, stierf. Een drietal bijdragen gaat in op de betekenis en het karakter van het levenswerk van deze bescheiden heilige. Geopend wordt met een inleidend artikel van de Nederlandse kerkhistoricus, prof. Dr. Peter. J.A. Nissen, verbonden aan de Katholieke Universiteit van Nijmegen. Hij ontwikkelt een boeiende fenomenologie van de door Bruno gezochte eenzaamheid. Zelf spreekt hij van een 'dynamische topografie' van de eenzaamheid, maar misschien zou zijn benadering wel zo goed een metabletica van de eenzaamheid mogen heten. Prof. Nissen laat namelijk begrijpen dat het begrip eenzaamheid in de loop der eeuwen heel verschillend werd aanvoeld en beleefd. De tweede bijdrage is van de hand van dom Marcellin Theeuwes, prior van de Grande Chartreuse en minister-generaal van de orde. Hij typeert de inspiratie van

Sint Bruno als een subtiel evenwicht van originaliteit en gevoel voor traditie. Hij legt er de nadruk op dat de rijpe magister-theoloog omwille van het ervaringsaspect van het Godzoeken bewust aanknoopte bij de eenzaamheid, die de woestijnvaders altijd al hadden gezocht. De derde bijdrage is eveneens van een kartuizer, en evenals zijn overste is hij van Nederlandse origine. Dom Johan de Bruijn is monnik van de Transfiguratie in Arlington (USA). Hij vraagt aandacht voor de Gulden brief van Willem van Saint-Thierry, een spiritueel geschrift uit de 12de eeuw, dat bekend staat als een van de warmste pleidooien voor het kartuizer leven. Willem was aanvankelijk abt van de benedictijner abdij die hem zijn naam gaf. Uit bewondering voor Bernardus van Clairvaux stapte hij over naar de cisterciënzers. Als hij langer had geleefd, was hij wellicht nog kartuizer geworden. Deze bijdrage is vooral waardevol als inleiding op de Gulden brief. Omdat er geen recente Nederlandse vertaling van dit document voorhanden is, is een zeer beknopt fragment gepubliceerd van de vertaling die momenteel door zr. Hedwig Vrensen oco so wordt voorbereid. Op deze manier heeft de lezer toch een indruk. Pater De Bruijn is terecht enthousiast over deze auteur, die allengs meer uit de schaduw van Bernardus komt getreden.

Benedictijns Tijdschrift, Sint-Adelbertabdij, 1935 BH Egmond-Binnen, 072 - 5061415, uitgaven.adelbertabdij@planet.nl

Gevraagd: restauratie- of decoratie-opdrachten

Mw Marjolein Bos volgde na voltooiing van haar opleiding aan de kunstacademie diverse cursussen in met name oude technieken. Vorig jaar voerde zij een bijzondere opdracht uit: het beschilderen van een kapel in Zwitserland. Mevrouw Bos beoefent oude olieverftechnieken, maar werkt ook veel opdrachten in acryl uit. Naast decoratie-opdrachten voert ze ook marmerimitaties uit. Vandaar dat haar werk zowel in nieuwe projecten als ook in restauratieprojecten past.

Op het Bureau KNR is een informatiepakket ter inzage dat een indruk geeft van haar werk. U kunt desgewenst ook rechtstreeks contact met haar opnemen. Marjolein Bos, Aak 17, 6852 DB Huissen. Tel. 026 - 325 64 36 (URL: www.marjoleinbos.nl info@marjoleinbos.nl)

Mensen met een missie

In gesprek met Tom Boesten en Gerard Moorman

Tom Boesten (Oirsbeek, 1964) groeide op na het Tweede Vaticaans Concilie in een periode van kerkelijke polarisatie. Zijn keuze voor theologie had te maken met zijn verlangen om de wereld te verbeteren. Hij wilde iets praktisch doen en met mensen bezig zijn. Op het HTP in Heerlen vond hij aansluiting bij mensen voor wie het geloof verbonden was met maatschappelijk engagement. Tom: Tijdens de introductie kregen we een presentatie van iemand uit de WAO beweging, die in Zuid Limburg heel groot was. Een voormalig mijnwerker met stoflongen vertelde uit eigen ervaring - tussen zijn hoestbuien door - wat hij allemaal had meegeemaakt. Dat heeft een onuitwisbare indruk op mij gemaakt; het opende een heel nieuw perspectief, een bredere wereld.

Na mijn afstuderen (in 1991) kwam ik in Utrecht terecht. Ik werkte vier dagen per week in het bedrijfspastoraat waarbij veel aandacht werd besteed aan reflectie op het werk. In een dagboek legde je je ervaringen vast en deze werden besproken. Ik werkte in een magazijnbedrijf en dat was een harde leerschool. Die mensen vonden hun levensvervulling in de contacten met hun gezin of met vrienden, maar niet in hun werk. Ik kon dat moeilijk accepteren. Mijn eigen positie was ook lastig, omdat ik voortdurend moest laveren tussen de leidinggevenden in het bedrijf en de ploeg. Schrijnend was dat het bedrijf naar de bliksem ging, vanwege fouten gemaakt door het management.

Een andere belangrijke activiteit was bij een bond van werklozen. Dat waren over het algemeen behoorlijk goed opgeleide mensen, die al heel lang werkloos waren en een organisatie draaiende hielden. Hoewel ze qua inkomen allemaal op bijstandsniveau zaten, konden ze de locale politici echt beïnvloeden. Wat mij toen wel trof was hoe bureaucratisch een instelling als de sociale dienst functioneert. Als mensen bijvoorbeeld proberen door middel van omscholing aan de slag te raken, dan wordt die mogelijkheid soms botweg geblokkeerd. En uitkeringsgerechtigden worden ontzettend gecontroleerd. Regels zijn regels en die kunnen snel veranderen, zodat je weinig rechtszekerheid hebt. Maar die organisatie van werklozen was in zekere zin een spiegelbeeld van de mensen in het magazijn. Van buitenaf gezien ging het in beide gevallen om mensen die qua inkomen onder aan de ladder stonden. Het is boeiend om die twee groepen met elkaar te vergelijken. voor het magazijnpersoneel is werk een noodzakelijk kwaad, terwijl de werklozen zich juist in hun werk ontplooiën. Het magazijnpersoneel verwerft inkomsten door het werk en daarmee een zekere identiteit, terwijl de werklozen geen geld verdienen met hun activiteiten en vanwege hun uitkering gestigmatiseerd worden. Het magazijnpersoneel is buiten werktijd vrij, terwijl de werklozen aan vergaande controle blootstaan. De ene groep is er niet beroerder aan toe dan de ander. Kracht en kwetsbaarheid lagen bij beide groepen op verschillend vlak.

Gerard Moorman (Amstelveen, 1960) werd geboren in een katholiek, multicultureel nest als de middelste van vijf kinderen. Zijn moeder was een Panamese en zijn vader een Drent, die op Schiphol werkte als vliegtuigmonteur. Gerard: Toen ik een baby was zijn we verhuisd naar Panama. Daar hebben we vier jaar gewoond en bij terugkeer belandden we in een piepklein dorp in Drenthe. We werden wel geaccepteerd omdat mijn vader daar was opgegroeid; alleen de taal was een probleem, want ik sprak geen Nederlands. Toen ben ik gewoon een tijdje opgehouden met praten. Behalve in het gezin: daar praatte ik honderduit en klaagde erover hoe moeilijk het Nederlands was. Vanuit Drenthe zijn we weer verhuisd naar Amstelveen, omdat mijn vader daar werk had gevonden. Amstelveen is een middenklasse gemeente, heel beschermd, nauwelijks criminaliteit. We moesten naar de kerk op zondag en op mijn dertiende kwam ik daartegen in opstand. Inmiddels zat ik op het VWO, bij paters van het H. Hart in Amsterdam-Zuid. De kerk werd pas veel later voor mij weer een thema. In 1978 deed ik eindexamen, Gymnasium-A. Vervolgens ben ik naar Panama gegaan voor een half jaar, terug naar mijn roots. Ik logeerde bij mijn grootouders, die met allerlei verwanten en *muchacha's* een *extended family* vormden en in verschillende vleugels van het grote ouderlijke huis woonden. Dat is een typisch Zuid Amerikaans verschijnsel. Ik heb daar Spaans gestudeerd, want dat was ik helemaal verleerd. En daarna ben ik met mijn rugzakje de *gringo-trail* afgegaan richting VS. Tijdens het jaar waarin ik rondzwierf door Midden-Amerika en door de VS is er best veel gebeurd. Vóór de middelbare school beschouwde ik me als agnost;

ik was wel zoekend, maar religies zeiden me niks. Maar tijdens het reizen ben ik daar van terug gekomen. Ik kwam op het spoor van de christelijke mystiek, van Franciscus van Assisi, Vincentius, Theresia van Avila en Charles de Foucauld en ik maakte kennis met de Catholic Worker Movement. Het geleefde geloof sprak me aan. Met name Franciscus heeft me geïnspireerd in die tijd, die wist me echt in vuur en vlam te zetten.

Toen ging ik theologie studeren in Utrecht en kwam in contact met een tiental studenten, die allemaal heel actief waren. Ik raakte betrokken bij de parochie van Gerard Zuidberg, bij een MOV-groep en ik ging Nederlandse taalles geven aan Marokkaanse jongeren. In die tijd reisde Jacob Holt door Europa met een multimediashow, waarin hij een beeld gaf van de vijf jaar die hij in de VS was opgetrokken met de armste bevolkingsgroepen. Ik ben die voorstelling gaan zien in Amsterdam en was diep onder de indruk. Zo ontstond het idee om weer terug te gaan naar de VS om er zelf ook in een van de getto's te gaan leven en werken. Via het Jesuit Volunteer corps kwam ik in een gaarkeuken in Brooklyn terecht, waar ik samenwerkte met twee Dominicanessen. We runden een heel klein buurtcentrum in de armste wijk van New York en kregen op die manier contact met veel mensen. Dat was wel apart, want het was een van de beruchtste buurten van New York, maar ik kon er veilig rondlopen omdat ik zoveel mensen kende. Ik woonde toen met vier anderen in een Catholic Worker gemeenschap. De samenwerking met de twee zusters was intensief en heel inspirerend; ze genoten veel respect in die wijk. Zij hebben me echt gevormd in het werken met daklozen. Na dat jaar kreeg ik een relatie met iemand van de Catholic Worker Movement in een gemeenschap in Manhattan, waar daklozen werden opgevangen. Ik heb er toen een half jaartje aan vast geplakt om daar nog mee te werken.

Na anderhalf jaar in New York ben ik samen met mijn partner terug gekeerd in Amsterdam, zonder duidelijke plannen overigens. We ontdekten al gauw dat er hier in Nederland ook veel missionair werk te doen is, al zouden we dat toen waarschijnlijk anders genoemd hebben. Allereerst begon ik gewoon met werken: als postbode en als huishoudelijke hulp voor bejaarden. En ik besloot om mijn studie af te maken in Amsterdam. Om de levensstijl van de Catholic Worker Beweging voort te kunnen zetten in Amsterdam, stelden we een kamer voor daklozen open. Dat werden al gauw meerdere kamers en vervolgens meerdere woningen. Stichting Jeannette Noël-huis groeide uit tot een woongroep met illegale asielzoekers. Tegelijkertijd werkte ik sinds 1991 bij de St. Emmaus Nederland als coördinator van het landelijke secretariaat. Tijdens een sabbatsjaar in 1999 heb ik gedurende vijf maanden Catholic Worker huizen bezocht in de Verenigde Staten en een voettocht naar Santiago gemaakt. Inmiddels was ik de magische leeftijdsgrens van 40 jaar gepasseerd. Het was lastig na mijn terugkeer om als theoloog iets geschikts te vinden en ik was blij toen ik in oktober 2000 aan de slag kon bij het CMBR.

CMBR

Tom: Begin 1999 kwam ik bij het CMBR terecht. Het aardige daaraan was de hernieuwde kennismaking met de religieuzen met wie ik in mijn HTP-tijd in contact was gekomen. Aan het HTP waren veel religieuzen als docent verbonden en er waren een aantal woongroepen die gelieerd waren aan een religieus instituut. Met sommigen had ik veel affiniteit en daar leerde ik eigenlijk het religieuze leven kennen. Dus toen ik hier bij het CMBR kwam was er veel herkenning.

Het contact met de religieuzen vind ik heel boeiend juist omdat ze een aantal dingen die in onze maatschappij zo belangrijk schijnen een beetje tussen haakjes zetten. Het materiële aspect dat je toch goed voor jezelf moet zorgen, het aspect van een vrij geïsoleerd privé leven waar veel mensen toch prijs op lijken te stellen. Mijn eigen horizon wordt steeds open gebroken door zusters, broeders en paters die mij gewoon laten zien dat er méér is dan dat. En dat geldt zeker voor een aantal mensen die in het zuiden hebben gezeten en er nog zitten. Het stelt mijn eigen manier van leven steeds ter discussie en verrijkt het ook. In de eenvoud van het religieuze leven zie ik een grote nadruk op wat er werkelijk toe doet. Het is waar dat het niet overal ideaal is en dat er ook verburgerlijking voorkomt en dat het allemaal ook zijn schaduwkanten heeft. Maar het zet mij in ieder geval steeds op het spoor dat er meer is dan alleen maar het voor de hand liggende. En ik denk dan heel sterk aan een paar Nederlandse zusters die ik in Kameroen heb leren kennen. Die leven al twintig of dertig jaar op een heel eenvoudige manier en hebben een groep vrouwen om zich heen verzameld. Ze doen allerlei

dingen en hebben daar een hele levendige geloofshouding bij. Het is daar heel zwaar en die vrouwen erkennen dat ook, maar er zit zoveel kracht en zoveel spiritualiteit. Je voelt dat het geloof inderdaad een heel sterke kracht is waaruit je kunt putten.

Gerard: Het is een voorrecht om met religieuzen te kunnen samenwerken. Ik zie hier vormen van moreel en religieus leiderschap, die ik in de institutionele kerk niet zo zie. Kerk als gemeenschap van mensen die op zoek zijn naar het Rijk Gods. Soms vervult de gedachte dat het religieuze leven ophoudt - tenminste zoals het nu is - me een beetje met weemoed. De gemiddelde leeftijd van religieuzen in Nederland is erg hoog. De wereld van de religieuzen is voor velen een onbekende wereld. Het is een soort verborgen schat, want als mensen horen over nonnen of monniken dan denken ze aan iets stoffigs. Uit beeld verdwenen, terwijl daar juist voor mij het geestelijk leiderschap binnen de katholieke gemeenschap ligt, dat nog inspirerend kan zijn voor onze generatie. Ze hebben vaak goed gefundeerde meningen en ervaren de vrijheid om hun eigen standpunt te bepalen.

Tom: Wat mij iedere keer weer frappeert is dat mensen die de zeventig al ruimschoots gepasseerd zijn nog zo open staan voor wat er ver weg gebeurt. Wat ik jammer vind is dat het zo moeilijk is om een brug te slaan tussen de waardevolle elementen uit de spiritualiteit, zoals die gevormd is binnen religieuze instituten en de jongere generatie. Er zijn wel jonge geïnspireerde mensen, maar het lukt slechts sporadisch om hen kennis te laten maken met spiritualiteit. We hebben een duidelijke taak in het doorgeven van het estafettestokje.

Gerard: Ik moet er nog steeds aan wennen dat we in een prachtig pand zitten met de Schilderswijk vlak naast ons. We zijn bezig met missionaire zaken, armoede, de kloof tussen rijk en arm, de multiculturele samenleving, maar we zitten wel in een ivoren toren van witte, hoog opgeleide mensen, in een goed geoutilleerd kantoor. Je kunt wel de goede dingen zeggen, maar je kunt het niet zo in de praktijk brengen. Als je de jonge generatie wilt aanspreken, prikkelen of begeistere dan moet je kunnen laten zien dat je op een bepaalde manier leeft en dat je bepaalde keuzes hebt gemaakt.

Taakverdeling

Tom: Mijn accent ligt binnen CMC; ik neem deel aan het coördinatie overleg van het Missionair Bondgenootschap en bij de Nederlandse Missieraad, ben adviseur van CMC en zit in de werkgroep Educatie van het CMC. Bij Gerard ligt het accent bij AMA, ID en de studiedagen.

Gerard: Ik pak taken op zoals het organiseren van een ontmoetingsdag voor buitenlandse religieuzen, de studiedag rond Interreligieuze Dialoog, de Acht Mei Beweging. Dat is globaal het onderscheid tussen Tom's taken en de mijne. Maar we doen ook veel samen: het voorbereiden van Beraads vergaderingen, het voorbereiden van de beleids kerngroep vergaderingen. Prettig die feedback van elkaar.

Tom: Juist toen Gerard bij het CMBR begon moest er een nieuw visiestuk geschreven worden. Dat was een goed aanknopingspunt voor teambuilding: je komt erachter hoe de ander tegen dingen aan kijkt en je zoekt naar wegen om het met elkaar eens te worden.

Het werken aan een nieuw visiestuk over missie voor het CMBR is erg stimulerend en zet het Beraad zelf ook aan het denken. De ontwikkelingen in de buitenwereld vormden de aanleiding om te komen tot een nieuw beleidsstuk. De globalisering, waarvan de gevolgen steeds duidelijker worden, het veranderende geestelijke klimaat in Europa, het vluchtelingenvraagstuk, het streven naar een gelijkwaardiger verdeling tussen Noord-Zuid. Onze visie op missie zal ook een bijdrage vormen aan het debat over 'missie' dat door de bisschoppen wordt aangezwengeld. Het Bestuur KNR vroeg expliciet om actualisatie.

Het is een moeilijke klus, dat visiestuk. We begonnen er in november 2000 aan en nu blijkt dat we kronkel wegen gaan om het doel te bereiken. De groepen waaraan het concept werd voorgelegd waren blij dat men niet geconfronteerd werd met een kant-en-klaar product. Ons eerste concept heeft veel constructieve reacties opgeroepen die we zo goed mogelijk willen verwerken. Op grond van alle reacties vond een koerswijziging plaats, waarmee we weer een nieuwe weg inslaan. Het is dus een moeilijk proces, maar ik heb er een goed gevoel over. De publicatie van de nieuwe beleidsvisie van het CMBR is uitgesteld tot het najaar. Sommige dingen hebben ook binnen het Beraad nog nadere uitwerking nodig. Het CMBR vormt de trait d'union tussen de religieuze instituten en het CMC en het is belangrijk dat religieuzen

er zich in kunnen herkennen. Maar het is ook studiematig interessant. Je wordt uitgedaagd om dingen van verschillende kanten te bekijken.

Inspiratie

Gerard: Mijn vrienden van de Catholic Worker Beweging, waar ik nog erg vaak kom, inspireren mij. Ik ga elke woensdagavond naar het avondgebed in het Jeanette Noël huis. Ik ben blij als ik daar bij het avondeten zit. Met twintig mensen rond de tafel, onder wie Afrikaanse mannen die in de parkeergarage slapen. Om 20.00 uur is er avondgebed en daarna nog even wat drinken. Ook het contact met religieuzen vind ik inspirerend. Op Goede Vrijdag was er een hele mooie wake bij de Bijlmerbajes, waar wel zo'n 80 religieuzen op af waren gekomen. Dat inspireert me: die mensen gaan daar staan met hun kruisjes en hun bloemen, zonder het cynisme dat zo kenmerkend is voor de postmoderne dertigers en veertigers. Dat soort ontmoetingen en mensen bezielen me.

Tom: bij mij is bezieling altijd gekoppeld aan mensen en spiritualiteit, en daarbij gaat het niet zozeer om wat ze allemaal *doen* aan goede dingen maar vooral ook hoe ze daarbij *zijn*. Als ik terugdenk aan die groep van negen vrouwen in Kameroen. Die zaten bij een Nederlandse zuster en nadat ze in de basisbehoeften van haar eigen gezinnen hadden voorzien, gingen ze allerlei sociaal werk doen in de wijk. Een naaiatelier voor straatmeiden, zorgen dat ernstig zieken een medische handeling krijgen, terwijl ze die niet kunnen betalen, eten brengen aan gevangenen. Hoewel ze het zelf heel zwaar hebben, blijven ze daar gewoon heel vrolijk bij. Toen ik daarover mijn verwondering uitsprak zeiden ze: toen we dit allemaal niet deden waren we trieste christenen en nu zijn we blij christenen. En dat is heel authentiek bij hen. Omdat het *echt* zo is bezielt mij dat enorm.

Levensdevies?

Gerard: Hoewel ik eigenlijk een heel voorzichtig mens ben vind ik het belangrijk om af en toe risico's te nemen in het leven. Want als je altijd maar op *safe* speelt dan is je leven niet erg zinvol. Tom: Ik geloof in het goede in alle mensen en in de gelijkwaardigheid van alle mensen. Daar moet je wel voor vechten. Ga maar op zoek naar de ander, naar mensen die je vreemd zijn en probeer ze te ontmoeten ook al ben je in het begin angstig.

Ik wil niet in een cocon leven en het is niet de bedoeling om aapjes te gaan kijken of zo iets, maar om echt een band te krijgen met mensen buiten mijn eigen wereldje. Vandaar dat ik me in een missionaire organisatie ook zo goed thuis voel.

WvdV

Colofon

Het KNR-bulletin (ISSN: 1567-1003) is een uitgave van de afdeling communicatie van de KNR en verschijnt vijf maal per jaar. Met het bulletin willen de medewerkers van het bureau aan het Emmaplein in 's-Hertogenbosch de besturen van de religieuze instituten in Nederland informeren over zaken die hen, en daarmee 'hun achterban' bezighouden. Aan ieder bestuur van de bij de KNR aangesloten religieuze instituten en aan de redacties van congregatiebladen wordt één exemplaar verstrekt. Daarnaast ontvangen leden van werkgroepen en commissies een exemplaar.

Indien gewenst mogen artikelen overgenomen worden in orde- en congregatiebladen van de aangesloten religieuze instituten.

Opmaak en eindredactie: Miranda Roijers-Graumans, Nita van Bergen & Will van de Ven, KNR-afdeling communicatie, Postbus 111, 5201 AC 's-Hertogenbosch, tel: 073-6921316, fax. 073-6921322, e-mail W.vd.Ven@knr.nl